

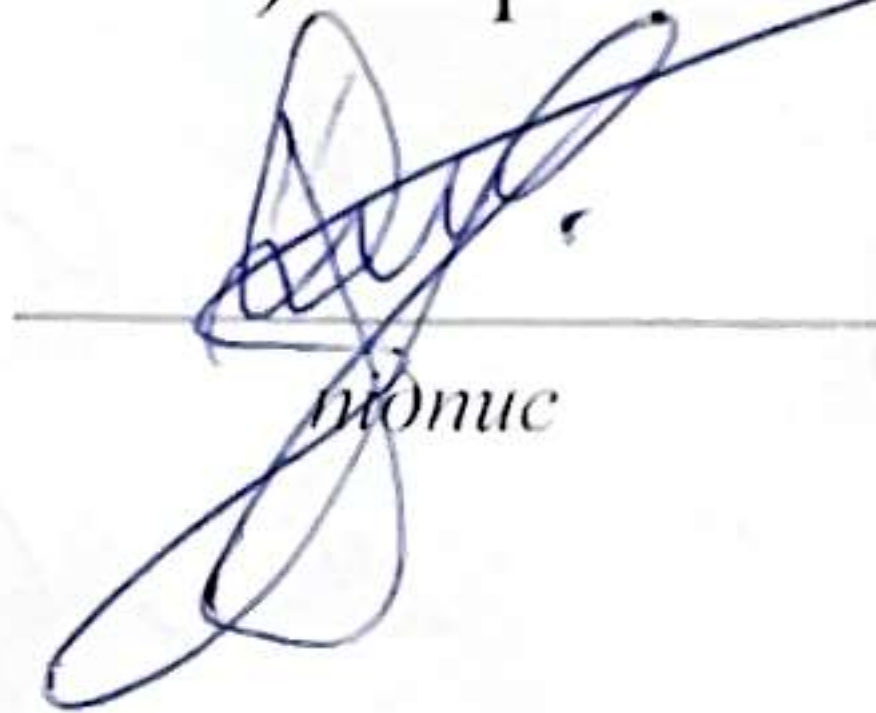
**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Економічний вплив соціальних ініціатив (доступне житло, програми зайнятості) на розвиток міста»

здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня, II курсу,
групи ЕМРМ-24-1,
спеціальності 051 «Економіка»,
освітня програма «Економіка міста
та регіону»

підпис

Степанова Данила Алевтиновича

Науковий керівник:

підпис

Юр'сва Поліна Борисівна
кандидат економічних наук, доцент

Керівник освітньо-професійної програми:

підпис

Скорик Марина Олегівна
кандидат економічних наук, доцент

Допущено до захисту за рішенням кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики, протокол від «12» 01 2026р. № 7

підпис

Паянок Тетяна Миколаївна
кандидат економічних наук, доцент

Ірпінь – 2026

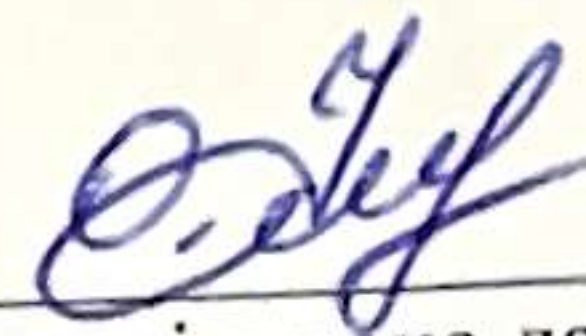
Реєстрація №

83

номер

21.04.26

дата

підпис завідувача лабораторії ка

Результат
перевірки

до захисту

до захисту, на

доопрацювання

20.01.26

дата

ініціали, прізвище наукового ке

Результат захисту

95

оцінка

3.02.26р.

дата захисту

Голова комісії

підпис

І. В. Охріменко

ініціали, прізвище

Члени комісії

підпис

М. О. Скорик

ініціали, прізвище

підпис

П. М. Палюк

ініціали, прізвище

підпис

Л. Б. Юрєва

ініціали, прізвище

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	30		16.01.26
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	48		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	22		
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	95		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
95	A	5	3.02.26	Охріменко О. Скорик М. Тарасюк М. Юрєва П. Телішук М.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

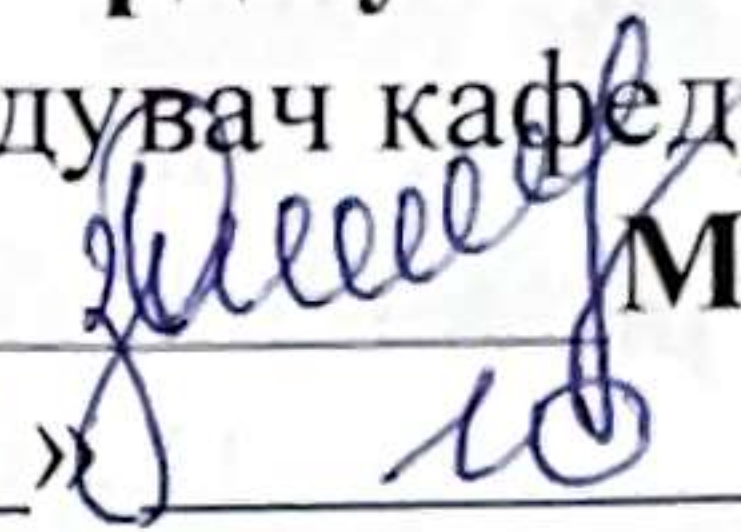
Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітня програма «Економіка міста та регіону»

Затверджую

Завідувач кафедри

 М.О. Скорик

« 23 » _____ 2024

_____р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу вищої освіти

Степанова Данила Алевтиновича

прізвище, ім'я, по батькові студента в родовому відмінку

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Економічний вплив соціальних ініціатив (доступне житло, програми зайнятості) на розвиток міста», затверджена наказом ректора від «02» грудня 2024 №1798.
2. Строк здачі закінченої роботи: «09» січня 2025 р.
3. Мета роботи: розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості як чинників економічного розвитку міст України.
4. Об'єкт дослідження: процес реалізації соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості в українських містах, що формує проблемну ситуацію та визначає потребу в оцінці їх ефективності.
5. Предмет дослідження: економічні механізми впливу соціальних ініціатив на розвиток міських поселень України, зокрема взаємозв'язок між програмами доступного житла, зайнятості та локальним економічним зростанням.
6. Вихідні дані до роботи: матеріали Міністерства економіки України, Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, Фонду розвитку підприємництва, а також звіти про реалізацію державної програми «єОселя» та програм підтримки зайнятості у 2022–2025 роках.
7. Перелік графічного матеріалу: статистичні дані Державної служби статистики України.
8. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

1. Сутність та особливості соціальних ініціатив міст.
2. Роль та значення програм доступного житла та зайнятості розвитку міст.
3. Методологічні підходи дослідження економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст.
4. Соціальні ініціативи у сфері доступного житла та зайнятості: сучасний стан і тенденції в Україні.
5. Аналіз житлових іпотечних програм в Україні та оцінка їх впливу на економічні та соціальні процеси у міських поселеннях України.
6. Програма «єОселя» як інструмент стимулювання економічного та соціального розвитку міст в Україні.
7. Закордонний досвід використання соціальних програм розвитку міських поселень та його адаптація у вітчизняну практику.
8. Напрями вдосконалення програм будівництва доступного житла в містах України.
9. Шляхи підвищення ефективності програм зайнятості у міських ініціативах України.

9. Календарний план виконання роботи:

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	факт
1	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	До 23.10.2024	21.10.24
2.1	Перший розділ	До 15.04.2025	13.04.25
2.2	Другий розділ	До 27.06.2025	23.06.25
2.3	Третій розділ	До 25.11.2025	21.11.25
3	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	До 09.01.2026	07.01.26
4	Отримання відгуку керівника роботи	До 16.01.2026	15.01.26
5	Попередній захист роботи	20.01.2026	20.01.26
6	Допуск до захисту завідувача кафедри	21.01.2026	21.01.26
7	Захист кваліфікаційної роботи	06.02.2026	03.02.26

10. Дата видачі завдання: «26» листопада 2024 р.

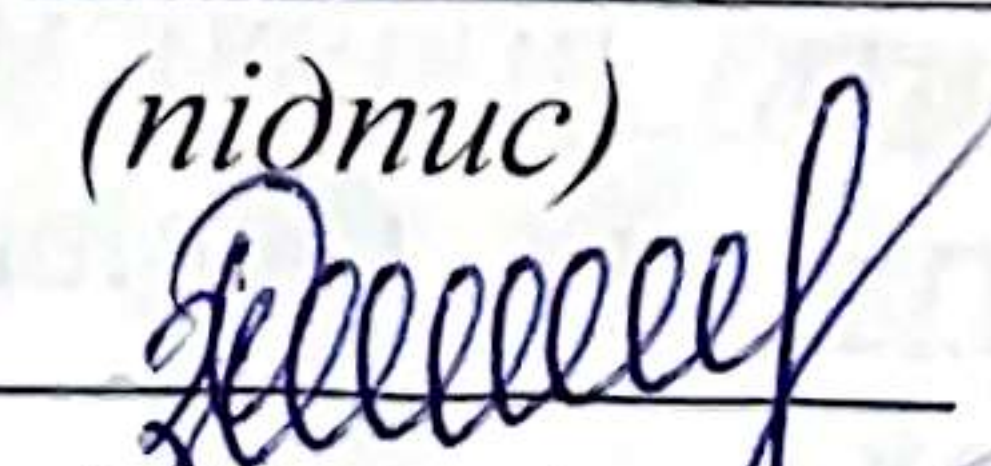
11. Керівник кваліфікаційної роботи

12. Гарант освітньо-професійної програми

13. Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти

(підпис)

Юр'єва П.Б.

(підпис)

Скорик М.О.

(підпис)

Степанов Д.А.

Дипломна робота

джерел із 42 найм

Ключові слова: с

соціально-економі

Рік виконання дипл

Рік захисту роботи:

АНОТАЦІЯ (Економічний вплив соціальних ініціатив (доступне житло, програми зайнятості) на розвиток міста)

Мета роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості як чинників економічного розвитку міст України.

Завданнями роботи є: дослідження сутності соціальних ініціатив; визначення ролі програм доступного житла та зайнятості у розвитку міст; аналіз методологічних підходів до оцінки їх економічного впливу; оцінка реалізації іпотечних програм та аналіз державної програми «єОселя»; розробка напрямів удосконалення соціальних ініціатив.

Предметом дослідження є економічні механізми впливу соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості на розвиток міських поселень.

Об'єктом дослідження виступає процес реалізації соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості в українських містах.

Базою дослідження виступає офіційна статистична та аналітична інформація органів державної влади України, зокрема щодо реалізації програми «єОселя» та програм зайнятості у 2022–2025 роках.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо економічного ефекту програм доступного житла та зайнятості і запропоновано напрями підвищення їх ефективності.

Одержані результати можуть бути використані у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування під час формування програм розвитку міст.

Дипломна робота містить 74 сторінок, 22 таблиці, 2 рисунків, список використаних джерел із 42 найменувань, 2 додатки.

Ключові слова: соціальні ініціативи, розвиток міст, доступне житло, зайнятість, соціально-економічний розвиток, іпотечні програми, «єОселя».

Рік виконання дипломної роботи: 2025-2026.

Рік захисту роботи: 2026.

ANNOTATION (Economic impact of social initiatives (affordable housing and employment programs) on urban development)

The purpose of the study is to substantiate theoretical foundations and develop practical recommendations for improving the effectiveness of social initiatives in affordable housing and employment as factors of urban economic development in Ukraine.

The objectives of the study are: to examine social initiatives in urban development; to determine the role of affordable housing and employment programs; to analyze methodological approaches to assessing their economic impact; to assess mortgage programs and the state program “eOselia”; and to propose directions for improving social initiatives.

The subject of the study is the economic mechanisms of influence of social initiatives in affordable housing and employment on the development of urban settlements.

The object of the study is the process of implementing social initiatives in affordable housing and employment in Ukrainian cities.

The research base includes official statistical and analytical data of Ukrainian public authorities on housing and employment programs in 2022–2025.

Based on the results of the study, conclusions on the economic effects of social initiatives were formulated and directions for improving their effectiveness were proposed.

The obtained results can be used by public authorities and local governments in the development of urban development programs.

The diploma thesis consists of 74 pages, 22 tables, 2 figures, a list of references comprising 42 sources, and 2 appendices.

Keywords: social initiatives, urban development, affordable housing, employment, socio-economic development, mortgage programs, eOselia.

Thesis completion year: 2025–2026.

Defense year: 2026.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ

1.1. Сутність та особливості соціальних ініціатив міст

1.2. Роль та значення програм доступного житла та зайнятості для розвитку міст

1.3. Методологічні підходи дослідження економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЇХ РОЗВИТОК МІСТА УКРАЇНИ

2.1. Соціальні ініціативи у сфері доступного житла та зайнятості: сучасний стан і тенденції в Україні

2.2. Аналіз житлових іпотечних програм в Україні та оцінка їх впливу на економічні та соціальні процеси у міських поселеннях України

2.3. Програма «єОселя» як інструмент стимулювання економічного та соціального розвитку міст в Україні

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ ТА шляхи підвищення ЇХ ефективності у забезпеченні РОЗВИТКУ міських поселень України

3.1. Закордонний досвід використання соціальних програм для розвитку міських поселень та його адаптація у вітчизняну практику

3.2. Напрями вдосконалення програм будівництва доступного житла в містах України

3.2. Шляхи підвищення ефективності програм зайнятості у містах України

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток міст є однією з ключових умов забезпечення економічного зростання та соціальної стабільності держави. Сучасні українські міста перебувають у процесі глибоких соціально-економічних трансформацій, що обумовлено як глобальними тенденціями, так і внутрішніми викликами: демографічними змінами, міграційними процесами, потребою модернізації інфраструктури та забезпечення житлових потреб населення. Особливе значення у цьому контексті набувають соціальні ініціативи, спрямовані на покращення житлових умов, підвищення зайнятості населення та стимулювання економічної активності на локальному рівні.

Соціальні ініціативи, зокрема державні програми доступного житла та зайнятості, є інструментами реалізації соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя громадян, зменшення соціальної напруженості та створення сприятливого інвестиційного клімату в містах. Вони мають мультиплікативний ефект: розвиток будівельного сектору, створення нових робочих місць, зростання попиту на товари та послуги місцевих підприємств, підвищення доходів місцевих бюджетів. В умовах сучасних економічних викликів, включаючи наслідки війни та відновлення економіки, вивчення впливу соціальних ініціатив на розвиток міст стає особливо актуальним.

Актуальність теми також зумовлена необхідністю підвищення ефективності реалізації соціальних програм, оскільки існуючі підходи до їх впровадження часто не враховують локальні економічні особливості міст, демографічні та соціальні характеристики населення, а також потенційні інвестиційні можливості. Саме тому дослідження економічного впливу соціальних ініціатив, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення, мають як теоретичне, так і практичне значення для забезпечення сталого розвитку українських міст.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Проблематика соціальних ініціатив та їхнього впливу на економіку міст

досліджується багатьма українськими та зарубіжними вченими. Серед українських дослідників варто відзначити праці О. Амоші, Л. Черенко, В. Геєця, І. Лук'яненка, Т. Заяць, які приділяли увагу соціально-економічним аспектам регіонального розвитку, політиці у сфері доступного житла та зайнятості, а також механізмам фінансування соціальних програм. Зарубіжні науковці, такі як Е. Гідденс, М. Кастельс, Р. Флоріда, досліджували соціальний капітал, роль інноваційних ініціатив у розвитку міст, взаємозв'язок соціальної політики та економічного зростання на локальному рівні. Їхні дослідження демонструють, що ефективні соціальні програми стимулюють розвиток міських економік та підвищують якість життя населення.

Водночас, незважаючи на значний обсяг теоретичних праць, вітчизняні дослідження часто мають фрагментарний характер: бракує комплексної оцінки економічного впливу програм доступного житла та зайнятості на розвиток міст, а також узгоджених методологічних підходів до вимірювання їх ефективності. Особливо це стосується нових державних програм, таких як «Оселя», які тільки починають впроваджуватися та потребують наукового аналізу для визначення їх соціально-економічного ефекту. Таким чином, існує необхідність у проведенні системного дослідження, яке б поєднувало теоретичні засади соціальних ініціатив та практичну оцінку їх впливу на економічний розвиток міських поселень України.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості як чинників економічного розвитку міст України.

Для досягнення цієї мети сформульовано наступні *завдання*, які безпосередньо відповідають підпунктам структури роботи:

- охарактеризувати сутність та особливості соціальних ініціатив у розвитку міст;
- визначити роль програм доступного житла та зайнятості у забезпеченні соціально-економічного розвитку міських поселень;

- проаналізувати методологічні підходи до оцінки економічного впливу соціальних програм на розвиток міст;
- дослідити сучасний стан реалізації соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості в Україні;
- оцінити вплив житлових іпотечних програм на соціально-економічні процеси у міських поселеннях;
- проаналізувати програму «єОселя» як інструмент стимулювання економічного та соціального розвитку міст;
- вивчити закордонний досвід реалізації соціальних програм для розвитку міських поселень та можливості його адаптації в Україні;
- запропонувати напрями вдосконалення програм будівництва доступного житла у містах України;
- обґрунтувати шляхи підвищення ефективності програм зайнятості у міських поселеннях.

Об'єктом дослідження є процес реалізації соціальних ініціатив у сфері доступного житла та зайнятості в українських містах, що формує проблемну ситуацію та визначає потребу в оцінці їх ефективності.

Предметом дослідження є економічні механізми впливу соціальних ініціатив на розвиток міських поселень України, зокрема взаємозв'язок між програмами доступного житла, зайнятості та локальним економічним зростанням.

Методи дослідження. Методичну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних процесів: методи аналізу та синтезу — для узагальнення теоретичних засад дослідження; порівняльний аналіз — для зіставлення вітчизняного та зарубіжного досвіду реалізації соціальних програм; статистичні методи — для оцінювання тенденцій розвитку житлових іпотечних програм та ринку праці; методи системного аналізу і моделювання — для виявлення взаємозв'язку між соціальними ініціативами та економічними результатами розвитку міст.

База досліджень. Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Державної служби статистики України, матеріали Міністерства економіки України, Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, Фонду розвитку підприємництва, а також звіти про реалізацію державної програми «ЄОселя» та програм підтримки зайнятості у 2022–2025 роках.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у розробленні узагальненої моделі економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міських поселень України та визначенні практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності програм доступного житла та зайнятості.

Апробація результатів роботи. Основні результати дослідження були представлені на XXI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції "Обліково-аналітичні й статистичні методи та моделі в оподаткуванні, бізнесі, економіці", що підтверджує їх наукову новизну та практичну значущість.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МІСТ

1.1. Сутність та особливості соціальних ініціатив міст

Соціально-економічний розвиток міст України у сучасних умовах дедалі більше залежить не лише від макроекономічних показників чи обсягів інвестицій, але й від здатності муніципалітетів та громадянського суспільства формувати і реалізовувати соціальні ініціативи. У науковій літературі це поняття трактується як комплекс заходів, спрямованих на підвищення добробуту населення, створення сприятливих умов для життєдіяльності, а також забезпечення соціальної справедливості та згуртованості. Ініціативи цього типу охоплюють широкий спектр сфер, починаючи від житлової політики і ринку праці та завершуючи охороною здоров'я, освітою, культурним розвитком і соціальним захистом.

Поняття соціальних ініціатив у науковій літературі трактується неоднозначно, але всі підходи сходяться на тому, що вони відображають прагнення суспільства або окремих його груп вирішувати важливі соціальні проблеми. На думку М. Блінова, соціальні ініціативи є формою активності громади, яка базується на принципах добровільності, самоуправління та орієнтованості на досягнення суспільного блага[1, с.16]. Дослідниця І. Зверева визначає їх як систему ідей та дій, спрямованих на розв'язання конкретних соціальних завдань, що мають значення для певної територіальної спільноти[2,с.158]. Подібної позиції дотримується й Н. Кабаченко, яка підкреслює, що соціальні ініціативи – це прояв солідарності громадян, що набуває організованої форми у вигляді проєктів та програм[3, с.65].

З точки зору міжнародних інституцій, поняття має ширший вимір. У документах Європейської комісії соціальні ініціативи описуються як добровільна відповідальність суб'єктів за вплив на суспільство та довкілля, що виходить за межі законодавчо визначених зобов'язань. Міжнародна організація

праці наголошує, що вони пов'язані з активізацією соціального діалогу та пошуком шляхів розширення соціальної інтеграції. В українському законодавстві єдиного визначення немає, проте в Законі України «Про соціальні послуги» соціально орієнтовані ініціативи розглядаються як діяльність, спрямована на задоволення потреб вразливих категорій населення, а в Законі «Про місцеве самоврядування» підкреслюється право територіальної громади брати участь у вирішенні питань місцевого значення через різні форми громадської активності[4].

У сучасних наукових дослідженнях також простежується акцент на різних аспектах цього явища. Так, Т. Семигіна підкреслює, що соціальні ініціативи є одним із механізмів впровадження соціальної політики на місцевому рівні та дозволяють компенсувати недоліки державних програм[5,с. 258]. В. Лавриненко розглядає їх як інструмент розвитку соціального капіталу громади, що забезпечує формування довіри та партнерських зв'язків між громадянами і владними інституціями. У працях зарубіжних авторів, зокрема Г. Мюллера, соціальні ініціативи тлумачаться як результат взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства, що сприяє досягненню соціальної стабільності[7,с.5].

Отже, сутність соціальних ініціатив полягає у поєднанні двох ключових вимірів. З одного боку, вони виконують гуманістичну функцію, адже спрямовані на задоволення базових потреб людини, таких як право на житло, працю, освіту чи охорону здоров'я. З іншого боку, вони мають виразний економічний ефект, оскільки формують основу для зростання продуктивності праці, підвищення купівельної спроможності населення, розвитку ринку послуг і підвищення інвестиційної привабливості міського середовища[1, с.15]. Тобто, соціальні ініціативи є не другорядним, а стратегічним чинником розвитку міст, адже саме вони створюють передумови для збалансованого поєднання соціальної стабільності й економічної динаміки.

Теоретичне осмислення цього явища дозволяє виокремити декілька підходів до його розуміння. Соціологічна наука наголошує на ролі громадянської

активності, адже ініціативи часто постають у вигляді колективних дій місцевих жителів, спрямованих на розв'язання нагальних проблем громади[2, с.12]. У цьому контексті особливе значення має партисипативна демократія, коли мешканці не лише виступають об'єктом, але й суб'єктом соціальної політики. Економічний підхід розглядає соціальні ініціативи як механізм перерозподілу та оптимізації ресурсів, що стимулює попит на ринку товарів і послуг, а також забезпечує стабільність функціонування ринку праці. Управлінська наука зосереджується на тому, що такі ініціативи є складовою публічної політики, реалізованої державними та муніципальними органами через нормативні акти, програми та стратегії розвитку[2, с.19].

Узагальнюючи зазначені підходи, соціальні ініціативи можна визначити як систему організаційних, економічних та управлінських заходів, спрямованих на підвищення якості життя населення та забезпечення сталого розвитку територій. Саме через їхню комплексність та багатовимірність вони стають важливим чинником соціально-економічного розвитку міст. Проте важливою є не лише сама їхня наявність, але й форма реалізації, джерела фінансування, рівень залучення громади та механізми оцінки результатів[3, с.21].

Соціальні ініціативи у міському середовищі сучасної України характеризуються складною структурою, динамічністю та багатовимірністю, що визначає їх як важливий чинник соціально-економічного розвитку територій. Вони поєднують у собі елементи громадської активності, інноваційних управлінських практик, економічної самодостатності та культурної взаємодії. Їхні особливості формуються під впливом історичного досвіду українського урбанізму, трансформацій політичної системи, соціальної мобілізації громадян та впровадження принципів децентралізації. Завдяки цьому соціальні ініціативи стають не лише засобом реагування на актуальні потреби громади, а й інструментом формування нової моделі взаємовідносин між суспільством і владою.

Однією з визначальних особливостей соціальних ініціатив у містах України є їхня громадянська природа. Вони формуються як прояв активності

мешканців, їхнього прагнення впливати на соціальні процеси та брати участь у вирішенні локальних проблем. Це відображає глибокі зміни у суспільній свідомості, де громадяни перестають сприймати себе як пасивних споживачів публічних послуг і поступово набувають ролі співтворців міського простору. Громадська участь стає головним джерелом енергії соціальних змін, що забезпечує ініціативам сталість, легітимність і довіру з боку населення.

Ще однією характерною рисою є високий рівень самоорганізації. Більшість соціальних ініціатив виникають «знизу» — як відповідь на соціальні, екологічні або культурні виклики. Такі ініціативи ґрунтуються на принципах взаємодопомоги, солідарності й горизонтальної комунікації, що суттєво відрізняє їх від бюрократичних форм управління. Самоорганізація дозволяє громадам діяти оперативно, мобілізувати ресурси, залучати волонтерів та створювати мережі підтримки, не чекаючи рішень «зверху». Це свідчить про становлення у містах України нової культури соціальної взаємодії, де активна громада стає головним агентом суспільних перетворень.

Особливістю соціальних ініціатив є також їхня інтегрованість у систему місцевого управління. Попри те, що вони часто виникають незалежно від державних структур, поступово відбувається процес інституціоналізації — залучення таких ініціатив до реалізації міських програм, стратегій розвитку, планів соціальної політики. Це створює умови для партнерської взаємодії між громадськістю та місцевою владою, що сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень. Завдяки цьому соціальні ініціативи перестають бути тимчасовими або хаотичними акціями й перетворюються на стійкий інструмент міського розвитку, що поєднує громадську енергію з управлінськими можливостями органів самоврядування.

В українських реаліях соціальні ініціативи мають ще одну суттєву особливість — територіальну диференційованість. Їхній зміст і форми реалізації істотно залежать від соціально-економічного потенціалу міста, культурного середовища та рівня розвитку громадянського суспільства. У великих урбаністичних центрах вони здебільшого набувають стратегічного виміру,

орієнтуючись на розвиток інфраструктури, освіти, інтеграцію вразливих груп. У менших містах ініціативи мають переважно локальний характер і спрямовані на вирішення конкретних потреб громади. Така різноманітність форм прояву демонструє високу адаптивність соціальних ініціатив до контексту, що є важливою умовою їхньої життєздатності.

Серед ключових особливостей варто відзначити і інноваційність соціальних ініціатив, яка виявляється у використанні новітніх технологій, альтернативних джерел фінансування та нестандартних підходів до вирішення соціальних проблем. Поширюються практики краудфандингу, соціального підприємництва, цифрової участі громадян у прийнятті рішень. Це свідчить про формування сучасної соціальної інфраструктури, у межах якої ініціативи не лише вирішують окремі проблеми, а й створюють нові механізми соціальної взаємодії. Інноваційність надає соціальним проектам стійкості та відкриває можливості для масштабування найуспішніших практик у межах інших міст.

Важливою характеристикою є також відкритість і прозорість процесів реалізації соціальних ініціатив. Умови демократичного розвитку передбачають високий рівень підзвітності та комунікації між усіма зацікавленими сторонами. Громадяни отримують доступ до інформації про проекти, їхнє фінансування та результати, що створює атмосферу довіри і стимулює подальшу участь. Прозорість процесів сприяє зміцненню соціального капіталу, підвищує ефективність управління ресурсами та запобігає виникненню корупційних ризиків.

Ще однією помітною особливістю є багаторівнева структура взаємодії учасників соціальних ініціатив. У межах одного проекту часто співпрацюють представники громадськості, муніципалітету, бізнесу, освітніх закладів, культурних інституцій. Така поліцентричність створює умови для формування міжсекторних партнерств, які поєднують суспільну користь із економічною доцільністю. Відбувається переорієнтація від традиційної ієрархічної моделі управління до горизонтальної, заснованої на принципах співучасті та спільної відповідальності.

Соціальні ініціативи в українських містах вирізняються також орієнтацією на розвиток соціальної згуртованості та місцевої ідентичності. Вони не лише вирішують практичні завдання, а й зміцнюють відчуття належності мешканців до своєї громади, розвивають почуття спільної мети. Через спільну діяльність відбувається консолідація різних соціальних груп, формування довіри між громадянами та інституціями. Це особливо важливо для українських міст, де процеси децентралізації супроводжуються необхідністю формування нової системи місцевої самоідентифікації.

Суттєвою особливістю соціальних ініціатив є системність у підходах до оцінювання ефективності. Їхні результати все частіше вимірюються не лише через кількісні показники (кількість заходів, залучених осіб тощо), а через якісні соціальні ефекти: підвищення рівня довіри, розвиток взаємопідтримки, посилення громадянської відповідальності. Таким чином, у процесі аналізу враховуються не лише матеріальні результати, а й нематеріальні здобутки, що формують соціальну тканину міста.

Також соціальні ініціативи в Україні мають виражений еволюційний характер. Вони поступово переходять від поодиноких громадських акцій до стабільно діючих платформ і партнерських програм, що функціонують на постійній основі. Така трансформація свідчить про зрілість міського суспільства та посилення ролі громадянського сектору у системі публічного управління.

Отже, можна сказати, що соціальні ініціативи у сучасних містах України виступають важливим елементом як соціальної, так і економічної системи. Вони забезпечують інтеграцію різних груп населення, сприяють зменшенню соціальної нерівності, водночас формуючи умови для економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності міських територій. Особливе значення мають програми доступного житла та зайнятості, оскільки саме вони визначають базовий рівень життєзабезпечення населення і створюють фундамент для подальшого розвитку міст. Логічним продовженням аналізу є дослідження того, яку саме роль і значення мають ці програми у процесах міського розвитку, що

дозволить розкрити їхній вплив більш конкретно та деталізовано. Саме цьому питанню присвячено наступний підрозділ.

1.2. Роль та значення програм доступного житла та зайнятості для розвитку міст

Дослідження соціально-економічних процесів на рівні міських громад переконливо свідчить, що найбільший вплив на розвиток міст справляють програми, які безпосередньо стосуються базових умов життєдіяльності населення. Серед них особливе місце займають програми забезпечення доступним житлом і програми зайнятості, адже саме вони формують підґрунтя соціальної стабільності, визначають динаміку ринку праці, впливають на інвестиційну привабливість територій та якість життя громадян. Ці два напрями є тісно взаємопов'язаними, адже забезпечення житлом без гарантій працевлаштування втрачає свій сенс, так само як і створення робочих місць не буде мати довгострокового ефекту без вирішення житлової проблеми. [4, с.15]. Тому в Україні впроваджувалися різні програми, зокрема «Доступне житло», яка передбачала співфінансування придбання квартир для молодих сімей та соціально вразливих категорій населення, а також механізми пільгового іпотечного кредитування. Окремої уваги заслуговує практика соціального орендування житла, яка хоча й поширена у країнах Європейського Союзу, в Україні все ще перебуває на стадії формування[6].

Щоб повніше зрозуміти масштаби державних та муніципальних ініціатив, доцільно систематизувати ключові програми у сфері забезпечення населення житлом(табл.1.1). Це дозволяє простежити їхню динаміку та проаналізувати ефективність для конкретних цільових груп населення.

Таблиця 1.1

Основні програми забезпечення доступним житлом в Україні

Програма	Рік запровадження	Основні учасники	Механізм реалізації	Результати/ефекти
----------	-------------------	------------------	---------------------	-------------------

«Доступне житло»	2009	Молоді сім'ї, бюджетники	Часткове фінансування придбання житла	Тисячі родин отримали житло; розвиток будівництва
«ЄОселя»	2022	Військові, медики, освітяни, науковці	Іпотечне кредитування під пільгову ставку	Підвищення престижу професій, стимул будівельної галузі
Модульні містечка для ВПО	2022–2023	Внутрішньо переміщені особи	Будівництво тимчасового житла за підтримки донорів	Інтеграція переселенців у громади, зниження соціальної напруги

Джерело: сформовано автором на основі [8-9]

Як видно з таблиці, програми мають різний формат і спрямованість: від класичного іпотечного кредитування до швидких рішень у вигляді модульних містечок. Це свідчить про те, що підходи залишаються достатньо гнучкими й здатними враховувати не лише економічні, а й гуманітарні виклики. Водночас суттєву роль відіграє залучення міжнародної допомоги, адже воно розширює джерела фінансування та дає змогу швидше втілювати заплановані проекти.

У контексті житлової політики українських міст питання доступності житла має багаторівневий характер. З одного боку, воно відображає економічні диспропорції, адже високі ціни на нерухомість і низький рівень доходів населення роблять придбання власного житла малодоступним для більшості сімей. З іншого боку, воно пов'язане з соціальною стабільністю, оскільки відсутність житлових умов є фактором зростання соціальної напруги, міграційних процесів і навіть маргіналізації окремих груп. Упродовж останніх десятиліть державою та органами місцевого самоврядування реалізовувалися різні програми у цій сфері. Найбільш відомою була програма «Доступне житло», яка передбачала часткове фінансування придбання житла для молодих сімей та працівників бюджетної сфери. Попри обмежені масштаби, вона дозволила тисячам родин вирішити житлове питання, а також стимулювала розвиток будівельної галузі.

Окремим прикладом є програма пільгового іпотечного кредитування «ЄОселя», започаткована у 2022 році. Вона передбачає можливість отримати кредит на купівлю житла під знижену процентну ставку, що суттєво полегшує доступ до житла для військовослужбовців, працівників сектору безпеки, освітян, медиків та науковців[8]. Цей приклад демонструє, що соціальні ініціативи у сфері житлової політики не лише вирішують проблеми окремих громадян, але й сприяють підвищенню престижу важливих професій, які є критичними для функціонування суспільства. До того ж, реалізація таких програм стимулює будівельну галузь, сприяє оновленню житлового фонду міст і створює мультиплікативний ефект для суміжних секторів економіки, включаючи виробництво будівельних матеріалів, транспортні послуги та сферу комунальної інфраструктури. Проблема доступного житла набула ще більшої актуальності після початку повномасштабної війни 2022 року, коли мільйони громадян втратили власні домівки[9]. У цьому контексті муніципальні ініціативи з тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб, будівництва модульних містечок і реконструкції гуртожитків стали невід'ємною частиною політики відновлення. Наприклад, у Львові та Івано-Франківську за підтримки міжнародних донорів було реалізовано проекти будівництва тимчасового житла для переселенців, що не лише забезпечило базові умови життя, але й дозволило цим людям інтегруватися у міське середовище, знайти роботу та стати повноцінними учасниками економічного життя громади.

Не менш важливим напрямом є програми зайнятості. В умовах трансформаційної економіки, кризових явищ та воєнних викликів ринок праці в Україні зазнає постійних потрясінь. Програми зайнятості покликані не лише зменшити рівень безробіття, а й сприяти підвищенню кваліфікації населення, підтримці самозайнятості, розвитку малого та середнього бізнесу, створенню нових робочих місць. Значна увага приділяється також працевлаштуванню молоді, яка часто стикається з бар'єрами на ринку праці через відсутність досвіду. Державна служба зайнятості та органи місцевого самоврядування реалізують програми перекваліфікації, стажування, надають мікрогранти для

започаткування підприємницької діяльності. Усе це спрямоване на те, щоб зменшити соціальну напругу та забезпечити економічну активність у містах (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Приклади програм зайнятості в українських містах

Місто	Програма/ініціатива	Основні заходи	Результати/ефекти
Київ	Підтримка бізнесу у період COVID-19	Фінансова допомога МСП, компенсації оренди	Збереження робочих місць у сфері послуг
Харків	Програми розвитку підприємництва	Навчання бізнес-основам, гранти на стартапи	Створення нових робочих місць, підтримка молоді
Дніпро	Професійна перепідготовка для ВПО	Курси з будівельних спеціальностей	Працевлаштування переселенців, залучення до відбудови
Львів	Партнерство з міжнародними організаціями	Фінансування стартапів, підвищення кваліфікації	Розвиток локального бізнесу, інтеграція переселенців

Джерело: сформовано автором на основі [11]

У цьому контексті показовим є приклад столиці, де завдяки муніципальним заходам під час пандемії COVID-19 вдалося втримати значну кількість робочих місць у сфері послуг. Харківські ініціативи демонструють інший підхід — підтримку підприємництва та стимулювання молоді до започаткування власної справи. Дніпро ж зробив акцент на підготовці кадрів у сфері будівництва, що одночасно вирішує дві проблеми: зайнятість населення та потреби відбудови міста. Львівська модель є прикладом ефективної співпраці з міжнародними організаціями, завдяки чому вдалося профінансувати низку стартапів і дати імпульс розвитку локальної економіки.

Програми зайнятості мають стратегічне значення і в контексті інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Практика показує, що надання тимчасового житла переселенцям має сенс лише тоді, коли паралельно створюються можливості для їхнього працевлаштування. У цьому напрямі низка міст України почала співпрацювати з міжнародними організаціями, які фінансують програми

професійної перепідготовки, курси з підвищення кваліфікації та проєкти розвитку локального бізнесу. Зокрема, у Дніпрі реалізуються програми підготовки кадрів у сфері будівництва, що дозволяє не лише працевлаштовувати людей, але й залучати їх до процесів відбудови міста.

Міжнародний досвід підтверджує важливість програм житла та зайнятості для міського розвитку. У Німеччині після Другої світової війни було реалізовано масштабну програму соціального житла, яка забезпечила не лише відновлення зруйнованих міст, але й створення нового ринку праці в будівельній галузі. У США в рамках програми «Нью-Діл» у 1930-х роках поєднання житлових проєктів та програм зайнятості дозволило вивести країну з економічної депресії. У сучасних містах Європейського Союзу соціальне орендування житла та активна політика на ринку праці розглядаються як основа забезпечення сталого розвитку та соціальної інтеграції.

Аналізуючи роль і значення програм доступного житла та зайнятості для розвитку українських міст, можна зробити кілька узагальнень. По-перше, вони є ключовими чинниками формування соціальної стабільності, оскільки забезпечують базові потреби населення. По-друге, вони виконують роль економічних стимуляторів, сприяючи розвитку будівництва, сфери послуг, підприємництва та ринку праці. По-третє, такі програми створюють довгостроковий ефект, адже забезпечують інтеграцію вразливих груп у соціально-економічне життя міста, зменшують рівень безробіття і стимулюють міграційну привабливість територій. Усе це робить їх не лише важливими елементами соціальної політики, а й фундаментом економічного зростання.

У той же час необхідно зауважити, що для забезпечення їхньої ефективності потрібен системний підхід до планування і впровадження. Наявність окремих програм не гарантує результату без належної координації, фінансування та моніторингу. Тому особливої ваги набуває питання методологічних підходів до дослідження економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст. Саме вони дозволяють оцінити реальні результати,

порівняти витрати і вигоди та визначити ефективність конкретних проєктів. Це завдання буде розглянуто у наступному підрозділі.

1.3. Методологічні підходи дослідження економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст

Будь-яке дослідження, що стосується економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст, потребує надійної методологічної основи, адже саме від неї залежить обґрунтованість наукових висновків та достовірність отриманих результатів. Методологія у цьому контексті виступає не лише як набір інструментів і методів аналізу, а як цілісна система пізнання, що охоплює теоретичні концепти, принципи, логіку організації дослідження, а також способи перевірки гіпотез. Її сутність полягає у формуванні концептуальної рамки, в межах якої здійснюється системне вивчення явищ, що мають економічну, соціальну, культурну та демографічну природу. На відміну від методики, що окреслює послідовність практичних дій і технічних прийомів збору даних, методологія визначає світоглядну позицію дослідника, задає логіку мислення та забезпечує інтеграцію різних підходів у єдину аналітичну модель.

Вивчення соціальних ініціатив як факторів розвитку міських систем є особливо складним, оскільки їхні наслідки не завжди проявляються безпосередньо у момент реалізації. Більшість із них мають кумулятивний ефект, що розкривається у середньо- чи довгостроковій перспективі. Саме тому методологія повинна виходити з урахуванням часової динаміки та просторових взаємозв'язків між економічними і соціальними процесами. Соціальні програми, спрямовані на підтримку зайнятості, розвиток освіти, охорону здоров'я, формують не лише соціальний капітал, але й впливають на продуктивність праці, рівень інноваційності економіки, мобільність населення. Таким чином, у межах методологічного підходу соціальні ініціативи розглядаються як каталізатори структурних змін у міській економіці, здатні запускати ланцюгові ефекти в суміжних секторах [12].

Теоретичні положення дослідження ґрунтуються на поєднанні системного, синергетичного, інституціонального та міждисциплінарного підходів. Системний підхід дозволяє розглядати місто як складну відкриту систему, у якій соціальні ініціативи виступають внутрішніми імпульсами розвитку. Синергетичний підхід підкреслює нелінійність соціально-економічних процесів: навіть незначна соціальна інтервенція може спричинити масштабні позитивні або негативні зміни у міській структурі. Інституціональний підхід фокусується на ролі правил, норм і практик, які визначають ефективність реалізації програм, а міждисциплінарний забезпечує врахування політичних, соціологічних та економічних чинників у комплексному аналізі.

У межах цих теоретичних положень важливо усвідомлювати, що соціальні ініціативи є не лише формою перерозподілу ресурсів, а й елементом соціального контракту між владою та громадою. Їхня реалізація впливає на рівень довіри до інституцій, легітимність влади, участь громадян у прийнятті рішень. Наприклад, програми доступного житла не лише створюють матеріальні активи, а й сприяють формуванню почуття стабільності, що позитивно впливає на демографічну ситуацію та інвестиційну привабливість міста [12, с.75].

Принципи методології утворюють концептуальне ядро дослідження. До них належать принципи системності, комплексності, контекстуальності, багаторівневості, наукової об'єктивності, часової динамічності та операціоналізації понять. Принцип системності забезпечує розгляд міського середовища як цілісного організму, у якому взаємодіють економічна, соціальна, культурна та просторово-інфраструктурна підсистеми. Принцип комплексності вимагає врахування усіх типів ефектів — як прямих економічних, так і соціально-культурних. Принцип контекстуальності наголошує на необхідності врахування зовнішніх факторів: воєнних умов, політичної ситуації, глобальних криз чи регіональних особливостей. Принцип багаторівневості передбачає аналіз впливів на рівнях окремих домогосподарств, міських спільнот, локальних економік і держави в цілому. Принцип часової динамічності зумовлює необхідність аналізу коротко-, середньо- та довгострокових результатів

реалізації програм [13, с.231]. Нарешті, принцип наукової об'єктивності вимагає мінімізації суб'єктивних оцінок і використання верифікованих показників.

Відповідно до вищезазначених принципів формуються методи дослідження, які забезпечують комплексне охоплення об'єкта. У дослідженні економічного впливу соціальних ініціатив поєднуються кількісні та якісні методи. До кількісних належать статистичний аналіз, економіко-математичне моделювання, кореляційно-регресійний аналіз, прогнозування на основі часових рядів. Вони дозволяють визначати ступінь залежності між показниками соціальної активності та динамікою економічних результатів. Якісні методи — експертні опитування, фокус-групи, контент-аналіз — дають змогу оцінити суб'єктивні аспекти сприйняття програм населенням. Поєднання обох підходів створює збалансовану картину, у якій кількісні дані підтверджуються якісними спостереженнями.

Методологічно важливим є застосування порівняльного підходу, який дозволяє зіставляти досвід різних міст, визначати закономірності та найкращі практики. Наприклад, аналіз соціальних програм у Києві та Львові виявляє відмінності у фінансових механізмах: перше місто використовує переважно бюджетні ресурси, друге — міжнародні гранти. Така різниця формує різні рівні стійкості програм до зовнішніх шоків. Також, звернення до міжнародного досвіду — як-от до програм житлового відновлення у Німеччині після Другої світової війни чи ініціатив «Нью-Ділу» у США — дозволяє ідентифікувати універсальні моделі соціально-економічного відновлення та адаптувати їх до українських реалій [16, с.105].

У межах методології важливе місце посідає операціоналізація понять, тобто перехід від абстрактних категорій до конкретних індикаторів, які можна виміряти. Такі поняття, як «економічний вплив», «соціальна стабільність», «інвестиційна привабливість», повинні мати емпіричне вираження. Економічний вплив може визначатися через темпи зростання ВРП міста, рівень зайнятості, динаміку податкових надходжень, частку малого бізнесу в структурі економіки. Соціальна стабільність оцінюється рівнем довіри до влади, кількістю соціальних

конфліктів, рівнем злочинності, показниками міграційного балансу. Інвестиційна привабливість виявляється у темпах створення нових підприємств, участі міста у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності, розвитку технологічних кластерів.

Не менш важливим є врахування нематеріальних ефектів, які складно виміряти безпосередньо, але вони мають суттєве значення для економічного розвитку. Йдеться про соціальний капітал, довіру, згуртованість громади, почуття безпеки. Для оцінки таких ефектів застосовуються специфічні підходи — метод готовності населення інвестувати у спільні блага, метод уникнутих витрат, методи суб'єктивного благополуччя. Наприклад, програма «єОселя» демонструє, що її результати не обмежуються економічними показниками: вона зменшує міграційний відтік, підвищує рівень житлової стабільності, зміцнює віру населення у можливість розвитку власними силами [15, с.251].

Важливо також урахувати часові горизонти дослідження. Соціальні ініціативи часто мають відкладений ефект, який проявляється лише через кілька років. Тому доцільним є застосування панельного аналізу, що дозволяє відстежити динаміку показників у часовому розрізі. Це забезпечує глибше розуміння взаємозв'язку між політичними рішеннями та їх економічними наслідками.

Отже, методологія дослідження економічного впливу соціальних ініціатив на розвиток міст — це багаторівнева система, яка поєднує теоретичні засади, наукові принципи, методи та систему індикаторів оцінювання. Вона передбачає інтеграцію кількісних і якісних підходів, урахування контексту, часових факторів і нематеріальних ефектів. Такий підхід забезпечує не лише наукову повноту, а й практичну значущість результатів, створює підґрунтя для формування ефективної муніципальної політики та стратегій соціально-економічного розвитку міст. Лише на основі комплексної методології можливо отримати достовірні висновки про реальний вплив соціальних ініціатив на економічне зростання, добробут населення та конкурентоспроможність міських систем у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ НА РОЗВИТОК МІСТ УКРАЇНИ

2.1. Соціальні ініціативи у сфері доступного житла та зайнятості: сучасний стан і тенденції в Україні

У сучасних умовах розвитку українського суспільства питання соціальної стабільності й економічного відновлення набувають особливого значення. Військова агресія проти України спричинила глибокі трансформації в усіх сферах життя, серед яких найбільш гостро постали проблеми житла та зайнятості. З одного боку, масове руйнування житлового фонду та вимушене переміщення мільйонів громадян створили безпрецедентний виклик для системи житлового забезпечення. З іншого боку, скорочення робочих місць, падіння ділової активності у низці галузей і водночас потреба у швидкій перебудові економіки актуалізували завдання збереження й розвитку ринку праці. У цій ситуації держава спільно з міжнародними партнерами та місцевими громадами розгорнула комплекс соціальних ініціатив, спрямованих на забезпечення громадян доступним житлом та підтримку їхньої економічної активності через програми зайнятості. Слід звернути увагу на те, що ці дві сфери є взаємопов'язаними: наявність житла визначає мобільність і здатність людини ефективно працювати, тоді як стабільна зайнятість забезпечує платоспроможність і можливість утримання житла. Тому аналіз сучасного стану соціальних ініціатив в обох напрямках дозволяє комплексно оцінити їхній вплив на соціально-економічний розвиток українських міст і регіонів.

Прямі втрати житлового фонду України оцінюються майже у 60 млрд доларів США, що робить цю сферу найбільш постраждалою серед усіх категорій майнових збитків, адже на неї припадає понад третина від загальної суми втрат[17]. Систематичні ракетні та артилерійські обстріли міст стали невід'ємним елементом воєнної тактики, яку застосовує Російська Федерація. Наслідком цього є масштабні руйнування житлової інфраструктури, особливо у

населених пунктах, розташованих поблизу лінії фронту. За попередніми оцінками, у низці міст та містечок понад половину житлового фонду пошкоджено або повністю знищено. Найбільш відчутних втрат зазнали великі міста на сході країни, серед яких Маріуполь, Харків, Чернігів, Сіверськ, Донецьк, Рубіжне, Бахмут, Мар'їнка, Лисичанськ, Попасна, Ізюм та Волноваха. У Сіверську пошкодження охопили близько 90 % житлових будівель, тоді як у Бахмуті й Мар'їнці практично не залишилося неушкоджених споруд [17]. В умовах триваючих бойових дій масштаби руйнувань постійно зростають, що особливо характерно для Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей. Водночас регулярні ракетні атаки завдають шкоди житловому фонду і в інших регіонах України, навіть у тих, що знаходяться далеко від лінії бойових дій. Станом на кінець 2024 року кількість зруйнованих або пошкоджених житлових об'єктів оцінюється приблизно у 236 тисяч будівель. Серед них близько 209 тисяч становлять індивідуальні житлові будинки, 27 тисяч — багатоквартирні будинки, а приблизно 600 — гуртожитки. Загальна площа пошкодженого або знищеного житла сягає близько 90 млн квадратних метрів, що відповідає приблизно 9 % від усього житлового фонду країни (або 6,5 %, якщо враховувати частковий характер пошкоджень). До того ж, унаслідок техногенних катастроф, спричинених воєнними діями, зокрема затоплень, ще майже 4,8 млн кв. м житлової площі опинилися непридатними для використання. Загалом це призвело до того, що без житла або з пошкодженим житлом залишилося близько 1,4 млн домогосподарств, тобто приблизно 3,4 млн осіб [17].

Доступне житло в Україні традиційно розглядається як один із ключових елементів соціальної політики. Проте у період повномасштабної війни проблема набрала виняткової гостроти. Відповіддю на ці виклики стали державні програми «ЄОселя» та «ЄВідновлення», які орієнтовані на забезпечення громадян можливістю придбати нове житло або компенсувати втрати від руйнувань [18]. «ЄОселя» передбачає доступну іпотеку під пільговий відсоток (близько 7 % річних), що робить кредитні ресурси відносно доступними для молодих сімей, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Програма «ЄВідновлення»

спрямована на компенсацію пошкодженого або зруйнованого житла через видачу сертифікатів, які можна використати для купівлі нового помешкання. Поряд із цим діють інші інструменти, зокрема молодіжні кредити та соціальне житло з правом викупу. Молодіжне кредитування спрямоване на підтримку громадян до 35 років, які прагнуть придбати перше житло. Соціальне житло функціонує у вигляді оренди на пільгових умовах із можливістю подальшого викупу, що особливо важливо для малозабезпечених громадян і працівників критичних сфер, таких як освіта, медицина, служби порятунку.

Для систематизації основних характеристик програм доступного житла наведемо узагальнену таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Ключові програми доступного житла в Україні

Назва програми	Цільова група	Механізм реалізації	Поточний стан	Основні проблеми
«ЄОселя»	ВПО, ветерани, молоді сім'ї	Пільгова іпотека ($\approx 7\%$ річних)	Активно діє з 2022 р., реалізується через «Дію»	Обмежене фінансування, дефіцит новобудов
«ЄВідновлення»	Громадяни з пошкодженим/зруйнованим житлом	Сертифікат на компенсацію або купівлю нового житла	Запущена у 2023 р., поширюється поетапно	Черги, складність оцінки збитків
Молодіжний кредит	Особи до 35 років, молоді сім'ї	Пільгове кредитування, компенсація відсоткової ставки	Діє у містах з розвиненим банківським сектором	Недостатня платоспроможність заявників
Соціальне житло	Малозабезпечені, критично важливі працівники	Оренда з правом викупу, муніципальні фонди	На стадії впровадження в окремих громадах	Брак коштів, низька інфраструктурна база

Джерело: сформовано автором на основі [8,9,19]

Як видно з наведеної таблиці, система доступного житла в Україні має багатовекторний характер. Молодіжні кредити та соціальне житло мають більш довгостроковий характер, оскільки сприяють формуванню сталого житлового фонду для майбутніх поколінь. Водночас загальними проблемами залишаються обмежені фінансові ресурси, бюрократичні складнощі й нерівномірний доступ до програм у різних регіонах.

Особливе місце серед житлових ініціатив посідає програма «єВідновлення», спрямована на відновлення житлових умов громадян, які втратили нерухомість унаслідок бойових дій. Вона передбачає видачу житлових сертифікатів, які можуть бути використані для купівлі нового житла. Механізм компенсації реалізується за допомогою цифрової інфраструктури «Дії», що забезпечує прозорість і швидкість процесів. Завдяки цій програмі українські родини мають можливість не лише компенсувати втрати, але й обирати комфортні житлові умови у безпечних регіонах (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Основні характеристики програми «єВідновлення»

Параметр	Характеристика
Категорії учасників	Власники зруйнованого чи пошкодженого житла, інвестори в недобудовані об'єкти, члени ЖБК та їхні спадкоємці
Інструмент	Житловий сертифікат
Механізм отримання	Подання заявки через «Дію» та бронювання коштів
Строк використання	30 днів для укладення угоди
Особливості	Вибір житла на власний розсуд, прозора цифрова процедура

Джерело: створено автором на основі [25].

Державна програма компенсацій «єВідновлення» продовжує діяти й наразі залишається одним із ключових інструментів підтримки громадян, чиє житло постраждало внаслідок російської агресії. Протягом понад двох років її реалізації українці отримують як грошові виплати для проведення ремонтів пошкоджених

помешкань, так і компенсації, спрямовані на придбання нової оселі у випадках повного знищення житла[25].

Станом на 1 вересня 2025 року програмою скористалися 131 432 родини, загальний обсяг виплачених компенсацій становив 44,375 млрд грн. Із цієї кількості понад 108 тис. домогосподарств отримали допомогу саме за пошкоджене житло, що у грошовому вимірі дорівнює 10,6 млрд грн. Загалом за увесь час реалізації подано 166 491 заяву[25].

Компенсаційні виплати передбачають два основні напрями: покриття витрат на дрібні ремонти (категорія А) та відшкодування витрат на капітальні ремонти (категорія В). У середньому сума виплат за першою категорією становила 71,7 тис. грн, тоді як за другою — 342,0 тис. грн.

На рисунку 2.1 подано динаміку пошкодженого житла, що відображає масштаби збитків та обсяг наданої державної підтримки у межах програми «Відновлення».

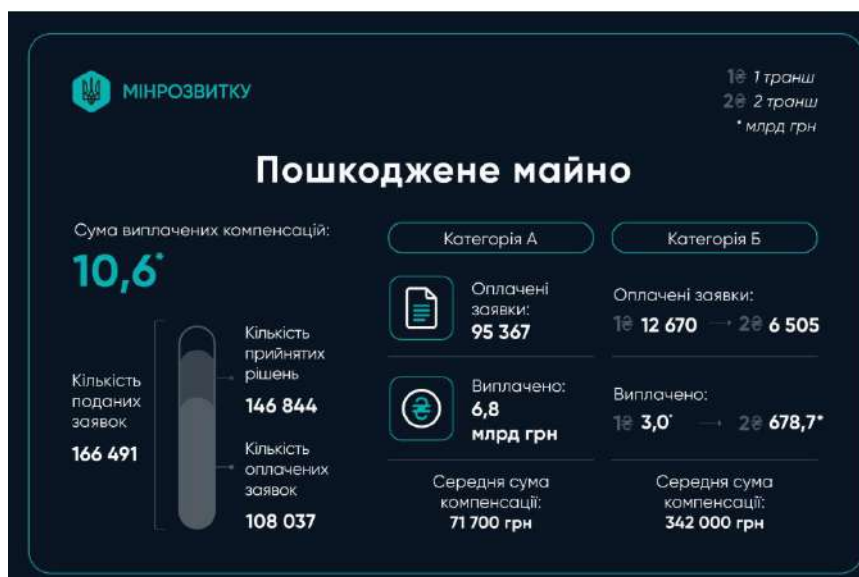

Рис.2.1 – Динаміка пошкодженого майна

Джерело: [25]

Компенсаційні виплати здійснюються у межах міжнародного проєкту Світового банку «Ремонт житла для відновлення прав і можливостей людей (НОРЕ)». Одним із ключових його напрямів є підтримка громадян, чиє житло було повністю знищене. Так, майже 23 тис. українців уже отримали житлові сертифікати для придбання нових осель замість втрачених, а загальний обсяг

фінансування цього напрямку склав 33 млрд грн. Водночас загальна кількість заяв, поданих на компенсацію за зруйноване житло, досягла 64 030.

Поступово зростає і кількість осіб, які вже реалізували надані можливості: понад 15 тис. громадян придбали нові квартири чи будинки, серед них близько 7 тис. становлять внутрішньо переміщені особи. Саме для цієї категорії населення на початку 2025 року уряд додатково перерозподілив 15 млрд грн, аби прискорити забезпечення їх власним житлом[25].

Окремий напрям компенсацій передбачає підтримку громадян, які обрали відбудову житла на власних земельних ділянках. Його реалізація розпочалася на початку поточного року. Станом на вересень 2025 року перші транші вже отримали 632 громадяни на загальну суму 775,5 млн грн, що стало важливим кроком у відновленні індивідуальної житлової забудови.

На рисунку 2.2 подано динаміку компенсаційних виплат у межах проєкту НОРЕ, що відображає масштаби державної та міжнародної підтримки постраждалого населення.

Рис.2.2 – Динаміка компенсаційних виплат

Джерело: [25].

Не менш вагомим напрямом соціальної політики є підтримка зайнятості. Ринок праці в Україні зазнав істотних змін унаслідок війни. За оцінками Міністерства економіки, у 2022 році рівень безробіття перевищував 20 %, хоча

згодом ситуація поступово стабілізувалася[20]. Держава зосередила зусилля на активній політиці зайнятості, що включає програми перепідготовки, гранти для підприємців, розвиток тимчасових і громадських робіт, а також цифровізацію послуг Державної служби зайнятості. Одним із найважливіших напрямів стало стимулювання підприємництва через мікрогранти на створення або розвиток бізнесу. Це дозволяє не лише працевлаштувати самих підприємців, а й створити додаткові робочі місця для інших громадян. Значна увага приділяється й підтримці ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, для яких працевлаштування є ключовим чинником соціальної адаптації.

Щоб оцінити масштабність і зміст трудових ініціатив, доцільно розглянути таблицю 2.3, що відображає їхні головні характеристики.

Таблиця 2.3

Соціальні програми у сфері зайнятості в Україні

Програма/ініціати ва	Цільова група	Основний зміст	Поточний стан	Проблеми реалізації
Активні програми ДСЗ	Безробітні, ВПО, ветерани	Перепідготовк а, тимчасові роботи, стажування	Масштабова но з 2022 р.	Недостатній бюджет, нерівність регіонів
Гранти на бізнес	Ветерани, переселенц і, підприємці	Мікрогранти, консультаційн а підтримка	Популярні у 2023–2024 рр.	Ризик неповерненн я, слабка бізнес-освіта
Цифрові сервіси	Усі пошукачі роботи	Онлайн- реєстрація, електронний кабінет	Активно функціонуют ь у «Дії»	Нерівний доступ у сільських регіонах
Громадські та тимчасові роботи	Вразливі групи	Зайнятість у відбудові, соціальних проектах	Поширені в регіонах з руйнуванням и	Низька заробітна плата, тимчасовий характер

Джерело: сформовано автором на основі [21]

Наведені дані демонструють, що державна політика зайнятості має виражений соціально-орієнтований характер. Її головна мета полягає не лише у зменшенні рівня безробіття, а й у забезпеченні інтеграції вразливих груп у

суспільне життя. Проте основними викликами залишаються обмеженість фінансових ресурсів, недостатній рівень координації між державними та місцевими органами влади, а також потреба у підвищенні якості професійної підготовки.

Аналіз свідчить, що житлові й трудові ініціативи в Україні не існують ізольовано, а тісно взаємодіють. Наявність житла є передумовою мобільності робочої сили, а стабільна зайнятість — гарантією платоспроможності та можливості користування житловими програмами. Для підтвердження цього взаємозв'язку варто навести узагальнену порівняльну таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Порівняння ефективності житлових і трудових ініціатив

Критерій	Житлові програми	Програми зайнятості	Взаємозв'язок
Основна мета	Забезпечення доступного житла	Створення робочих місць і зниження безробіття	Забезпечене житло підвищує готовність працювати
Цільові групи	ВПО, ветерани, молоді сім'ї, малозабезпечені	ВПО, ветерани, безробітні, молодь	Спільні групи отримують комплексну підтримку
Економічний ефект	Стимулювання будівельної галузі	Розвиток малого бізнесу, зростання податкових надходжень	Обидва напрями створюють мультиплікаційний ефект
Основні проблеми	Обмеженість фінансування, дефіцит житлового фонду	Недостатні бюджети, слабка професійна підготовка	Недостатня координація між програмами

Джерело: створено автором на основі [8,9,19,21]

Зіставлення показує, що поєднання житлових і трудових ініціатив здатне забезпечити стійкий соціально-економічний ефект. Успішна реалізація житлових програм стимулює будівельну галузь і створює додаткові робочі місця, тоді як активна зайнятість підвищує фінансову спроможність населення

користуватися житловими програмами. Проте існує потреба у посиленій координації цих сфер для досягнення синергійного результату.

Відповідно, соціальні ініціативи у сфері доступного житла та зайнятості в сучасній Україні відіграють системоутворюючу роль у процесі відновлення держави. Вони не лише реагують на поточні виклики війни, але й формують основу для довгострокової стабілізації. Програми «єОселя» та «єВідновлення» надають громадянам шанс відновити втрати та закріпитися у нових громадах, тоді як молодіжні кредити й соціальне житло орієнтовані на майбутнє. У сфері зайнятості активна політика держави дозволяє скоротити рівень безробіття, підтримати підприємництво й забезпечити інтеграцію вразливих категорій населення. Водночас спільними проблемами залишаються обмеженість ресурсів, нерівномірність доступу до програм та потреба у вдосконаленні процедур. Проте навіть за цих умов уже сьогодні можна констатувати, що комплекс житлових і трудових ініціатив формує фундамент для соціально-економічної стабільності та розвитку українських міст у післявоєнний період.

Разом із тим, аналіз сучасних процесів дає змогу окреслити ключові тенденції, які визначають подальший розвиток соціальних ініціатив у сфері житла та зайнятості. Передусім спостерігається поступове перетворення програм від суто компенсаторних, спрямованих на відновлення втраченого майна чи робочих місць, до стратегічних, що формують підґрунтя для модернізації економіки та підвищення якості життя. Державна політика у сфері житлового забезпечення все більше інтегрує європейські стандарти, орієнтуючись на енергоефективність, інноваційні будівельні технології та розвиток сталих громад. Зростає роль муніципалітетів, які отримують нові повноваження у сфері управління житловим фондом та реалізації локальних програм. Паралельно з цим, у сфері зайнятості проявляється тенденція до диверсифікації ринку праці: з одного боку, активно підтримується розвиток малого й середнього бізнесу, з іншого — стимулюється працевлаштування у сферах, що забезпечують критичні потреби країни, включаючи енергетику, інфраструктуру та сферу послуг.

Особливістю сучасного етапу є також активна цифровізація соціальних ініціатив. Більшість програм реалізується через електронні сервіси, що підвищує прозорість, зменшує бюрократичні бар'єри й робить послуги доступними для громадян незалежно від місця проживання. Це дозволяє більшій кількості українців отримати інформацію та скористатися державною підтримкою навіть у регіонах, де фізична присутність державних інституцій є обмеженою. Водночас очевидною стає тенденція до посилення міжнародного партнерства: фінансування відновлення житлового фонду та підтримка зайнятості дедалі більше ґрунтуються на взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями, фондами та донорами, що сприяє інтеграції України у глобальний економічний простір.

Не слід забувати, що тенденції у сфері соціальних ініціатив відображають загальну логіку післявоєнного відновлення: від виживання — до розвитку, від реактивних дій — до планування майбутнього. Програми, що нині функціонують у житловій і трудовій сферах, з часом трансформуються у комплексні інструменти соціально-економічної політики, орієнтовані на сталий розвиток міст і громад. Саме тому можна стверджувати, що вектор соціальних ініціатив в Україні рухається у напрямі поєднання негайної допомоги населенню з формуванням довгострокових умов для економічного зростання, що є визначальним чинником у процесі інтеграції України до європейського простору.

2.2. Аналіз житлових іпотечних програм в Україні та оцінка їх впливу на економічні та соціальні процеси у міських поселеннях України

Розвиток іпотечного кредитування в Україні в умовах сучасних соціально-економічних викликів набуває особливого значення, адже доступ до власного житла виступає не лише елементом підвищення добробуту громадян, але й чинником стабілізації соціального середовища у міських поселеннях. Важливим напрямом державної політики є запровадження та підтримка спеціальних

програм, що орієнтовані на різні соціальні групи населення та мають на меті подолання житлової кризи, яка значною мірою загострилася внаслідок воєнних дій. Серед таких програм варто виділити ініціативу «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб», програму «Оселя», «Відновлення» та молодіжне іпотечне кредитування.

Однією з ключових програм, спрямованих на підтримку найбільш уразливих категорій громадян, стала ініціатива «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб», яка реалізується за фінансової підтримки уряду Німеччини через Кредитну установу для відбудови (KfW). Завдяки цьому механізму вже понад чотириста сімей отримали пільгові кредити на придбання житла, причому більшість квартир придбавалася у фізичних осіб на вторинному ринку, що свідчить про гнучкість та доступність програми[22].

Перший етап реалізації проєкту розпочався у 2021 році, коли урядом Німеччини було передбачено 24,5 млн євро інвестицій для субсидованих житлових кредитів. Додатково ще 1,0 млн євро було виділено для вдосконалення внутрішніх процесів Держмолодьжитла та модернізації його ІТ-інфраструктури, що мало на меті підвищення ефективності управління програмою. До того ж, для забезпечення належної імплементації було залучено міжнародного консультанта, який надавав установі технічну та методичну підтримку[22].

У грудні 2023 року обсяг фінансування проєкту було суттєво збільшено. Загальна його вартість досягла 42,5 млн євро, з яких 16 млн євро призначено безпосередньо для видачі пільгових житлових кредитів, тоді як решту коштів сплановано використати на розширення консультативної підтримки та подальшу цифрову модернізацію діяльності Держмолодьжитла. Кредитування здійснюється під 3% річних на строк до 30 років, при цьому існують чіткі норми площі: 52,5 кв. м на одну особу чи сім'ю з двох людей та додаткові 21 кв. м на кожного наступного члена родини (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Основні параметри програми «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб»

Параметр	Характеристика
Категорії учасників	Внутрішньо переміщені особи, громадяни з окупованих або прифронтових територій
Відсоткова ставка	3% річних
Термін кредиту	До 30 років
Джерело фінансування	Грант уряду Німеччини через KfW
Тип житла	Готове та введене в експлуатацію, віком до 50 років
Особливості	Вибір житла самостійний, переважно вторинний ринок

Джерело: створено автором на основі [22]

З метою підтримки працівників критично важливих сфер діяльності була запроваджена державна програма «ЄОселя». Вона надає можливість військовослужбовцям, медикам, педагогам, науковцям, а також іншим категоріям громадян отримати іпотеку за пільговими умовами. Ставка кредитування становить 3% річних для пріоритетних груп, тоді як для решти населення — 7%. Термін кредитування сягає 20 років, а початковий внесок визначено на рівні не менше 20% від вартості житла[23]. Подати заявку можна через застосунок «Дія», що робить програму максимально доступною та цифровізованою (табл.2.6).

Таблиця 2.6

Умови іпотечного кредитування за програмою «ЄОселя»

Параметр	Характеристика
Категорії учасників	Військові, медики, педагоги, науковці, інші громадяни
Відсоткова ставка	3% (пільгові категорії), 7% (інші громадяни та ВПО)
Термін кредиту	До 20 років
Початковий внесок	Не менше 20%
Банки-партнери	Ощадбанк, Приватбанк, Укргазбанк, Глобус Банк та ін.
Подання заявки	Через застосунок «Дія»

Джерело: створено автором на основі[23]

На початку 2025 року в межах реалізації програми доступної іпотеки «ЄОселя» 3 454 українські родини вже скористалися можливістю отримати кредити для придбання власного житла. Загальний обсяг виданих позик у цей період становив 6,3 млрд грн, про що повідомив заступник Міністра економіки України Андрій Телюпа[24].

За його словами, з моменту запровадження програми «єОселя» житлові умови змогли покращити 18,3 тис. громадян, які стали власниками квартир, приватних будинків, таунхаусів або дуплексів. Сумарний обсяг кредитування при цьому досягнув 30,4 млрд грн. Програма має цільовий характер і спрямована на підтримку військовослужбовців та представників сектору безпеки, медичних і педагогічних працівників, науковців, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, а також тих громадян, які не володіють власним житлом або мають житлову площу, що є меншою за встановлені соціальні норми[24].

У таблиці 2.7 наведено динаміку основних показників державної програми пільгового кредитування житла «єОселя» у 2022–2025 роках. Показники відображають кількість виданих кредитів, їх загальну суму, середній розмір одного кредиту та темп приросту.

Таблиця 2.7

Динаміка реалізації програми «єОселя» у 2022–2024 роках

Показники	2022	2023	2024
Кількість виданих кредитів, од.	1 200	5 800	8 500
Загальна сума виданих кредитів, млн грн	1 500	9 200	14 600
Середній розмір кредиту, тис. грн	1 250	1 586	1 717
Темп приросту кількості кредитів, % до попереднього року	–	+383 %	+46 %
Частка учасників із числа військовослужбовців, %	45	41	38

Джерело: створено автором на основі[23]

Як свідчать дані таблиці, програма «єОселя» демонструє стабільне зростання основних показників. Кількість виданих кредитів збільшилася з 1,2 тис. у 2022 році до орієнтовно 10 тис. у 2024 році, що свідчить про поступове розширення доступу громадян до пільгового іпотечного кредитування. Загальний обсяг виданих коштів зріс більш ніж у 12 разів, що вказує на довіру населення до програми та активну участь банківського сектору. Водночас частка військовослужбовців серед учасників поступово зменшується, оскільки коло отримувачів програми розширюється на інші категорії громадян — працівників освіти, медицини та державного сектору.

З метою підтримки військовослужбовців, які захищають територіальну цілісність і незалежність України, Урядом було розширено дію програми «Доступна іпотека 5-7-9%». У межах цієї ініціативи запроваджено спеціальні умови для захисників України, що дозволяють придбати власне житло на пільгових умовах. Іпотека для військових передбачає мінімальну відсоткову ставку — від 5% річних, термін кредитування — до 20 років, а початковий внесок може становити лише 15% від вартості житла. Основною перевагою є державна компенсація частини процентної ставки, що робить умови більш доступними для військових та їхніх родин. Подання заявки можливе як через уповноважені банки, так і через застосунок «Дія», що забезпечує зручність та прозорість процесу кредитування (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Умови іпотечного кредитування для захисників України в межах програми «5-7-9%»

Параметр	Характеристика
Категорії учасників	Військовослужбовці, ветерани, члени сімей загиблих Захисників
Відсоткова ставка	Від 5% річних
Термін кредиту	До 20 років
Початковий внесок	Від 15% вартості житла
Банки-партнери	Ощадбанк, Приватбанк, Укргазбанк, Глобус Банк та ін.
Подання заявки	Через уповноважені банки або застосунок «Дія»

Джерело: створено автором на основі[25]

У таблиці 2.9 представлено динаміку основних показників державної програми «Доступна іпотека 5-7-9%» за 2022–2025 роки. Програма спрямована на забезпечення громадян пільговими кредитами для придбання житла, а також підтримку суміжних секторів економіки — банківського, будівельного та фінансового.

Таблиця 2.9

Динаміка реалізації програми «Доступна іпотека 5-7-9%» у 2022–2024 роках

Показники	2022	2023	2024
-----------	------	------	------

Кількість виданих кредитів, од.	9 800	23 973	13 119
Загальна сума виданих кредитів, млн грн	41 000	97 200	50 000
Середній розмір кредиту, тис. грн	4 184	4 055	3 813
Частка кредитів на житлове будівництво, %	15	23	29
Темп приросту кількості кредитів, % до попереднього року	–	+145 %	–45 %

Джерело: створено автором на основі[25]

Як видно з таблиці, програма «Доступна іпотека 5-7-9%» демонструє високу активність на фінансовому ринку, проте з помітними коливаннями в обсягах кредитування. Після суттєвого зростання у 2023 році спостерігалось незначне скорочення кількості кредитів у 2024 році, що пов'язано із переглядом умов участі та концентрацією фінансування на пріоритетних галузях. Водночас загальна сума виданих коштів зберігає тенденцію до стабілізації, а частка кредитів, спрямованих на житлове будівництво, поступово зростає. Це свідчить про зміщення акценту програми з підтримки бізнесу до розвитку житлової інфраструктури та забезпечення населення доступним житлом.

Ще одним напрямом забезпечення житлом є програма молодіжного іпотечного кредитування, яка орієнтована на сім'ї, де обоє партнерів не старші за 35 років, а також на молодих науковців та одиноких батьків із дітьми. Кредитування здійснюється за ставкою 7% річних із мінімальним початковим внеском від 6%, що робить програму доступною для широкого кола молодих громадян[26]. Важливою умовою є підтвердження доходів та реєстрація в Державному фонді сприяння молодіжному житловому будівництву, який виступає організатором програми (табл.2.10).

Таблиця 2.10

Характеристика молодіжного іпотечного кредитування

Параметр	Характеристика
Категорії учасників	Молоді сім'ї (до 35 років), одинокі батьки до 35 років, науковці до 40 років
Відсоткова ставка	7% річних
Початковий внесок	Від 6% вартості житла

Організатор	Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву
Особливості	Обмеження за віком, врахування стандартів житлової площі

Джерело: створено автором на основі [27]

Оцінюючи вплив функціонування житлових іпотечних програм на економічні та соціальні процеси у міських поселеннях України, можна виокремити низку ключових ефектів. Передусім вони забезпечують підвищення рівня соціальної захищеності населення, оскільки надають можливість найбільш уразливим групам — внутрішньо переміщеним особам, молодим родинам, військовослужбовцям, медикам, педагогам і науковцям — отримати доступне житло. Це сприяє зміцненню почуття стабільності, зниженню рівня соціальної напруги та посиленню інтеграційних процесів у нових міських громадах. У середньостроковій перспективі реалізація таких програм зменшує ризики маргіналізації переселенців, адже наявність власного житла виступає важливою передумовою формування повноцінного соціального середовища.

З економічного боку іпотечні програми створюють значний мультиплікативний ефект. Зростання попиту на житло стимулює розвиток будівельного сектору та суміжних галузей. За оцінками економістів, кожна інвестована у житлове будівництво гривня формує до 1,5–1,7 грн доданої вартості у суміжних сферах економіки. Це означає, що реалізація державних іпотечних програм із загальним обсягом фінансування у кілька мільярдів гривень здатна створити додатковий внесок у ВВП країни на рівні 0,3–0,5% щороку. До того ж, за рахунок розширення будівельної активності формується значна кількість робочих місць: орієнтовно 1 тис. іпотечних кредитів сприяє створенню або збереженню близько 400–500 робочих місць у сфері будівництва, логістики та виробництва матеріалів.

Важливим є й інституційний ефект: розвиток іпотечного кредитування сприяє активізації банківської системи. Зростання попиту на довгострокові кредити підвищує ліквідність фінансових установ, зміцнює їх кредитні портфелі та формує стабільні джерела прибутку. Це має позитивний вплив і на державні

фінанси: за рахунок розширення ринку житла та збільшення оборотів у будівельній галузі податкові надходження до місцевих бюджетів можуть зрости на 8–12% у середньостроковій перспективі.

Особливу увагу заслуговує вплив цих програм на просторовий розвиток міст. Доступність іпотечного фінансування стимулює закріплення населення у нових місцях проживання, що особливо актуально для внутрішньо переміщених осіб. Це призводить до зростання чисельності міських громад, підвищення попиту на соціальну інфраструктуру (школи, дитячі садки, медичні заклади), активізації місцевого бізнесу та розширення ринку споживчих послуг. В окремих містах, де реалізація програм є масштабною, спостерігається приріст чисельності населення на 3–5% упродовж року, що сприяє відновленню демографічного потенціалу й підвищує інвестиційну привабливість міських територій.

Отже, житлові іпотечні програми в Україні виконують не лише соціальну функцію забезпечення населення житлом, але й виступають важливим чинником розвитку міських поселень. Вони поєднують позитивні економічні ефекти — зростання ВВП, створення робочих місць, збільшення податкових надходжень — із формуванням більш інтегрованого й стійкого соціального середовища, що сприяє стабільності та довгостроковому розвитку місцевих громад.

2.3. Програма «ЄОселя» як інструмент стимулювання економічного та соціального розвитку міст в Україні

Можливість для широкого кола людей придбати власне житло є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку країни. В Україні це питання стає особливо актуальним, особливо з урахуванням наслідків повномасштабного вторгнення. Державна програма «ЄОселя» виступає не просто як механізм підтримки громадян, а й як рушій змін, що впливають на розвиток міської інфраструктури та соціальної сфери. Поєднуючи фінансові інструменти й соціальні цілі, програма показує, як цілеспрямоване державне регулювання може одночасно сприяти економічному зростанню та покращенню

умов життя в містах, створюючи ефект, який виходить далеко за межі просто забезпечення житлом. Одним із найбільш помітних результатів «єОселі» є збільшення попиту на житло, що стає потужним стимулом для будівельної галузі. Доступ до пільгового іпотечного кредитування дає громадянам змогу реалізувати свої житлові потреби, а це, у свою чергу, спрямовує їхню увагу на первинний ринок нерухомості. Зростання попиту активізує забудовників, змушуючи їх пришвидшувати будівництво, особливо нових житлових комплексів, що веде до створення великої кількості нових робочих місць. Наприклад, за даними Міністерства фінансів України, у 2023 році було видано понад 7 тисяч кредитів за цією програмою. За оцінками фахівців, це сприяло створенню понад 50 тисяч нових робочих місць у будівельній сфері та суміжних галузях. [24].

Програма «єОселя» має комплексний економічний ефект, що виходить далеко за межі будівельного сектору. Її реалізація стимулює зайнятість не лише у сфері житлового будівництва, а й у суміжних галузях — виробництві будівельних матеріалів, логістиці, транспорті, дизайні інтер'єрів, торгівлі меблями та побутовою технікою. Завдяки цьому зростають податкові надходження до місцевих бюджетів, адже кожна операція купівлі-продажу житла та діяльність будівельних і виробничих підприємств генерує ПДВ та інші податки, що спрямовуються на розвиток міської інфраструктури та соціальні програми. Мультиплікаційний ефект програми посилюється залученням інвестицій: гарантований попит на житло робить ринок привабливим для забудовників і фінансових установ. Так, лише за першу половину 2024 року обсяг фінансування від комерційних банків перевищив 3 млрд гривень. Паралельно зі зведенням нових житлових масивів розвивається інженерна, транспортна та соціальна інфраструктура, що підвищує комфорт і якість життя громадян, формуючи довгостроковий позитивний вплив на економічний розвиток міст.

З соціальної точки зору програма «єОселя» виступає потужним інструментом забезпечення житлом цільових груп населення, що має важливе

значення для стабільності суспільства. Вона надає можливість придбати власне житло військовослужбовцям, медичним працівникам, вчителям, науковцям та молодим сім'ям. За даними Державної іпотечної установи, понад 60% виданих кредитів припадає саме на ці категорії громадян.

Це не тільки підвищує соціальну захищеність цих верств населення, а й сприяє утриманню кваліфікованих кадрів у ключових галузях, запобігаючи «відтоку мізків». Програма підвищує доступність житла для людей з обмеженими фінансовими можливостями. Пільгові умови кредитування, зокрема низька відсоткова ставка, яка для пріоритетних категорій становить лише 3%, роблять іпотеку реальним інструментом для подолання житлового бар'єра. Це безпосередньо сприяє зменшенню соціальної нерівності, адже доступ до якісного житла перестає бути прерогативою виключно заможних громадян. До того ж, програма стимулює забудовників до будівництва якісного та енергоефективного житла.

Вимоги до об'єктів, що можуть бути придбані за програмою, часто включають певні стандарти якості та енергоефективності, що змушує будівельні компанії впроваджувати сучасні технології, використовувати інноваційні матеріали. Це є основним кроком на шляху до підвищення енергетичної незалежності країни та зменшення викидів вуглецю. Нові житлові комплекси, що з'являються завдяки програмі, часто передбачають створення нових громадських просторів: парків, скверів, дитячих майданчиків, спортивних зон. Це сприяє формуванню сучасної, комфортної та інклюзивної міської інфраструктури, що покращує якість життя всіх мешканців міста, а не лише тих, хто скористався програмою[23].

Для об'єктивної оцінки ефективності «єОселі» важливо провести її порівняльний аналіз як з попередніми вітчизняними ініціативами, так і з міжнародним досвідом. Попередні програми, як-от «Доступне житло», часто мали обмежений характер, вимагали значних бюрократичних процедур і не завжди забезпечували достатнє фінансування. Вони не мали такої широкої цільової аудиторії та не були інтегровані в єдину цифрову систему. Натомість

«єОселя» відрізняється прозорістю, меншою кількістю бюрократії, що стало можливим завдяки цифровізації, та гнучкішим механізмом фінансування.

Для ілюстрації значних переваг програми «єОселя» порівняно з існуючими комерційними пропозиціями на ринку іпотечного кредитування, наведено детальний аналіз ключових критеріїв, що впливають на доступність житла для населення (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Порівняльний аналіз умов іпотечного кредитування за програмою «єОселя» та комерційними банками України

Критерій	Програма «єОселя»	Ринкові умови
Відсоткова ставка	3-7%	15-20%
Перший внесок	Від 20%	Від 20-30%
Максимальний термін	До 20 років	До 10-15 років
Цільова аудиторія	Військовослужбовці, медики, вчителі, науковці, ВПО	Будь-яка особа з високим рівнем доходу
Бюрократія	Мінімальна (через «Дію»)	Значна (паперова тяганина)

Джерело:[23]

Аналізуючи міжнародний досвід, можна сказати, що подібні іпотечні програми є поширеним інструментом державної політики. У Німеччині наприклад програма «Baukindergeld», а у Франції програма «Prêt à Taux Zéro». Ці програми мають схожі цілі — стимулювати ринок та підтримати певні верстви населення. Для всебічного розуміння ефективності та конкурентоспроможності програми «єОселя» у глобальному контексті, розглянемо її ключові параметри у порівнянні з аналогічними програмами, що успішно функціонують в інших країнах світу (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Міжнародний досвід реалізації державних програм підтримки житлового будівництва

Країна	Назва програми	Відсоткова ставка	Вимоги до позичальника
--------	----------------	-------------------	------------------------

Україна	«єОселя»	3-7%	Пріоритетні категорії населення
Франція	Prêt à Taux Zéro	0%	Купівля першого житла
Німеччина	Baukindergeld	Гранти	Сім'ї з дітьми
США	FHA Loans	Низька	Особи з низьким кредитним рейтингом

Джерело:[24,28-30]

Незважаючи на значні переваги, програма «єОселя» стикається з низкою викликів. Одним із головних є обмежене фінансування. Хоча програма є ефективною, її масштаби можуть бути недостатніми для задоволення всіх житлових потреб населення, особливо в умовах масових руйнувань, спричинених війною. За даними експертів, попит на пільгові іпотечні кредити в Україні в 5-7 разів перевищує можливості програми. Іншим недоліком є бюрократичні перешкоди, які, хоча й були значно мінімізовані, все ще можуть виникати на етапах взаємодії з банками та оцінки майна. Недосконалість законодавства, особливо у питаннях оформлення власності на житло, яке знаходиться в процесі будівництва, також може створювати додаткові ризики для потенційних позичальників.

При цьому, перспективи розвитку програми є значними. Вона може бути розширена на інші категорії населення, які потребують державної підтримки, наприклад, внутрішньо переміщених осіб, що не належать до пріоритетних категорій. Також існують можливості для збільшення обсягів фінансування за рахунок залучення не лише державного бюджету та коштів банків, а й приватних інвесторів, у тому числі міжнародних.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНІЦІАТИВ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ УКРАЇНИ

3.1. Закордонний досвід використання соціальних програм для розвитку міських поселень та його адаптація у вітчизняну практику

Світовий досвід розвитку міських поселень переконливо свідчить, що ефективне використання соціальних програм є одним із головних чинників сталого урбаністичного зростання, підвищення якості життя населення та зміцнення соціальної згуртованості. В основі таких програм лежить не лише розподіл матеріальних ресурсів чи реалізація адресної допомоги, а й створення умов для активної участі громадян у формуванні міського середовища, розвитку людського потенціалу та зміцнення соціального капіталу. Для України, яка перебуває на етапі трансформації системи місцевого самоврядування та децентралізації, вивчення і адаптація зарубіжних практик у цій сфері має особливо важливе значення, оскільки дозволяє уникнути системних помилок, оптимізувати використання обмежених ресурсів і сформулювати власну модель соціальної політики на місцевому рівні.

Показовим прикладом ефективного поєднання соціальних ініціатив із міським розвитком є досвід країн Північної Європи, насамперед Швеції, Данії та Норвегії. У цих країнах соціальні програми базуються на принципах

інклюзивності, рівних можливостей і співучасті громадян у процесі прийняття рішень. Наприклад, у Швеції реалізується концепція «соціально стійких міст», яка передбачає поєднання урбаністичного планування із заходами щодо зменшення соціальної нерівності, розвитку доступного житла та забезпечення високих стандартів громадських послуг. Однією з найвідоміших програм є «Vision Stockholm 2030», спрямована на формування зеленого, енергоефективного і соціально збалансованого міста. В її межах упроваджено численні проєкти з модернізації житлових кварталів, створення соціальних просторів для молоді та людей похилого віку, розвитку інтегрованої системи громадського транспорту, що сприяє соціальній мобільності та рівному доступу до можливостей[30].

Данія демонструє інший, але не менш ефективний підхід, орієнтований на розвиток локальних громад і партисипативне управління. Так, у Копенгагені діє програма «Community Building Initiative», яка стимулює створення локальних соціальних центрів, громадських хабів і кооперативів, що забезпечують реалізацію освітніх, культурних і соціальних проєктів. Особливістю данської моделі є поєднання муніципального фінансування з активною участю місцевого бізнесу та неурядових організацій. Завдяки цьому соціальні програми не перетворюються на бюрократичні інструменти розподілу коштів, а стають реальною платформою для взаємодії громади, влади та приватного сектора[31].

У Норвегії, де особлива увага приділяється рівню життя у віддалених і малонаселених міських поселеннях, основна ідея соціальної політики полягає у підтримці збалансованого територіального розвитку. Програми на кшталт «Regional Development Funds» спрямовані на стимулювання місцевого підприємництва, створення робочих місць і підвищення якості соціальних послуг у малих містах. Держава забезпечує дотації муніципалітетам, які розробляють власні інноваційні соціальні проєкти, орієнтовані на місцеві потреби. Така модель довела свою ефективність у запобіганні депопуляції малих міст і підтриманні соціальної згуртованості[32].

Франція реалізує подібну за духом концепцію у межах програм «Politique de la Ville» (міська політика), спрямованих на оновлення соціально депресивних кварталів. Головний акцент зроблено на інтеграції вразливих груп населення, особливо мігрантів, у міське життя. Важливу роль тут відіграє розвиток соціального житла та інфраструктури освіти. Окрім державних дотацій, значну частку фінансування становлять приватні інвестиції, залучені через спеціальні податкові стимули. Такий механізм дозволяє поєднати соціальну відповідальність бізнесу із завданнями міського розвитку.

Цікавим є також досвід Великої Британії, яка з 2000-х років активно впроваджує підхід «Urban Regeneration» — відновлення міських територій через соціальні інвестиції. Одним із найвідоміших прикладів є програма «New Deal for Communities», що передбачала комплексне відродження занепалих районів шляхом розвитку освіти, підтримки малого бізнесу, створення нових робочих місць і поліпшення житлових умов. Ключовим фактором її успіху стала широка участь громади в управлінні проектами, адже мешканці отримували право впливати на розподіл коштів і моніторити ефективність заходів. Саме така практика формує довіру між населенням і владою, сприяючи стійкому соціальному розвитку[33, с.175].

На позаєвропейському рівні показовими є приклади США та Канади. У Сполучених Штатах функціонують численні федеральні програми соціального відродження міських територій, серед яких особливо варто виокремити «Community Development Block Grants» (CDBG), що реалізуються з 1974 року. Їхня мета — надання містам фінансової підтримки для реалізації соціально важливих проєктів, таких як розвиток доступного житла, підтримка малого бізнесу та створення безпечного міського середовища. Унікальність цієї програми полягає в тому, що муніципалітети мають широкий простір для самостійного визначення пріоритетів, виходячи з місцевих потреб. Це дає змогу гнучко реагувати на соціально-економічні виклики, забезпечуючи баланс між національними цілями та локальними реаліями[34].

Вивчення закордонного досвіду свідчить, що основним чинником ефективності соціальних програм у міському розвитку є їх комплексність і системність. У більшості розвинених країн соціальні ініціативи не розглядаються ізольовано від економічних, екологічних чи культурних процесів. Навпаки, вони є складовою частиною стратегічного планування розвитку міських поселень, що передбачає узгодження інтересів усіх зацікавлених сторін — громади, бізнесу, влади, наукових та громадських інституцій. У цьому контексті для України особливо актуальним є питання інтеграції соціальної політики в систему місцевого стратегічного управління, щоб уникнути фрагментарності й несистемності у прийнятті рішень. Українські міста стикаються з багатьма викликами — соціальною поляризацією, нерівномірним доступом до базових послуг, трудовою міграцією, демографічним старінням населення та недостатнім рівнем залучення громадян до управління територіями. Саме тому запозичення європейських і північноамериканських практик може стати потужним інструментом модернізації соціальної політики на місцевому рівні.

Одним із перших напрямів адаптації є розвиток програм соціальної інтеграції та участі громади у формуванні політики. У країнах Скандинавії участь мешканців у прийнятті рішень закріплена не лише на рівні нормативних актів, а й у повсякденних управлінських процедурах. Наприклад, муніципалітети мають обов'язок проводити громадські консультації перед затвердженням будь-яких стратегічних документів, а також створювати дорадчі ради, до складу яких входять представники громадських організацій, освітніх закладів і бізнесу. Для України це може бути ефективною практикою у контексті реформи децентралізації. Формування механізмів партисипації дозволить підвищити прозорість управління, зміцнити довіру до влади й активізувати соціальну відповідальність громадян. На практиці це може реалізовуватись через створення локальних соціальних рад, які визначатимуть пріоритети фінансування міських програм, а також через розвиток інструментів

громадського бюджету, що вже довели свою дієвість у Києві, Львові, Тернополі, Вінниці та інших містах.

Другий напрям адаптації стосується запровадження цільових програм підтримки соціально вразливих категорій населення, що водночас сприяють урбаністичному оновленню. Європейські приклади показують, що соціальна політика може бути каталізатором просторової трансформації міста. Так, у Німеччині в рамках програми «Soziale Stadt» особлива увага приділяється розвитку інфраструктури в депресивних районах, що стимулює залучення приватних інвестицій. Подібний механізм доцільно розвинути в Україні через створення муніципальних фондів соціального розвитку, які підтримуватимуть проекти з реконструкції житлових масивів, модернізації соціальних об'єктів і розвитку громадських просторів. Умовою отримання фінансування може бути наявність соціальної складової, наприклад забезпечення доступного житла для молоді, людей з інвалідністю або внутрішньо переміщених осіб. Такий підхід поєднує соціальну та економічну ефективність, стимулюючи водночас оновлення міського середовища.

Третім напрямом є створення системи партнерства між муніципалітетами, бізнесом і громадськими організаціями. У багатьох країнах саме такий трикутник співпраці забезпечує стабільність соціальних ініціатив. Наприклад, у Данії приватний сектор активно долучається до фінансування програм зайнятості, професійного навчання молоді та розвитку соціального підприємництва. У Великій Британії діють соціальні фонди, кошти яких формуються з відрахувань приватних компаній, зацікавлених у розвитку локальних спільнот. В Україні розвиток державно-приватного партнерства в соціальній сфері досі має фрагментарний характер, але потенціал цього інструменту є надзвичайно високим. Зокрема, великі підприємства можуть виступати партнерами у програмах благоустрою, екологічних ініціативах чи підтримці соціальної інфраструктури в містах, де вони здійснюють свою діяльність. Для цього варто розробити нормативні стимули — податкові пільги або преференції для бізнесу, який інвестує у розвиток соціальних проєктів.

Окремої уваги заслуговує досвід Канади та США у сфері розвитку інклюзивних міських просторів. Там активно впроваджуються програми доступного середовища для осіб з обмеженими можливостями, розбудови громадських просторів, дружніх до всіх категорій населення. У Торонто, наприклад, діє муніципальна програма «Accessibility for All», що передбачає не лише фізичну доступність інфраструктури, а й інформаційну відкритість, адаптацію освітніх і культурних послуг. Для українських міст, де значна частина інфраструктури застаріла і не враховує потреб маломобільних груп, такий досвід є надзвичайно цінним. Впровадження подібних стандартів може бути реалізоване через перегляд будівельних норм, впровадження муніципальних грантів для адаптації громадських об'єктів та популяризацію принципу «universal design» у містобудуванні.

Ще один важливий аспект закордонного досвіду — орієнтація соціальних програм на розвиток людського потенціалу. У більшості європейських країн соціальні ініціативи тісно пов'язані з освітніми та культурними політиками. Наприклад, у Фінляндії програми соціальної інтеграції молоді реалізуються через систему неформальної освіти, культурних центрів і творчих майстерень. Вони сприяють не лише зайнятості, а й формуванню активної громадянської позиції. Для України це особливо актуально у контексті протидії трудовій міграції молоді, розвитку місцевих громад і створення можливостей для самореалізації. Муніципальні соціальні програми можуть включати компоненти професійного навчання, менторства, культурного розвитку, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності людського капіталу.

Отже, ефективна адаптація зарубіжного досвіду потребує врахування українських соціокультурних і економічних реалій. У більшості європейських країн соціальні програми реалізуються в умовах стабільної політичної системи та високої довіри до влади, тоді як в Україні саме дефіцит довіри є головним бар'єром для результативності соціальної політики. Тому запозичення інституційних моделей має супроводжуватися формуванням культури соціальної відповідальності, партнерства й відкритого управління. Це можливо

завдяки прозорій звітності, участі громадськості в оцінці результатів і розвитку механізмів соціального аудиту.

Основним напрямом модернізації є цифровізація соціальної сфери. Як показує приклад Сінгапуру, система «Smart Nation» інтегрує електронні платформи для надання послуг і взаємодії громадян із владою. Україна вже має успіхи у цифровій трансформації через платформу «Дія», тому логічним кроком стане створення муніципальних цифрових систем управління соціальними програмами, що забезпечать прозорість і підвищать довіру населення.

Соціальні програми у розвинених країнах відіграють роль стратегічного інструменту розвитку міських територій, спрямованого на поєднання економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості. Для України це особливо актуально в умовах децентралізації, коли громади отримують ширші повноваження. Головним завданням є посилення інституційної спроможності муніципалітетів і створення центрів компетенцій із питань соціальної політики, урбаністики та управління розвитком міст.

Необхідним є також упровадження системи моніторингу соціальної ефективності, що дозволить оцінювати якість життя, доступ до послуг і рівень соціальної інтеграції. Розвиток культури довіри між владою та громадою є передумовою результативності політики, як свідчить досвід Скандинавських країн. Україна має посилити участь громадян у прийнятті рішень і публічну звітність органів влади.

Перспективним напрямом виступає підтримка соціального підприємництва, що поєднує економічні цілі з вирішенням соціальних проблем і створює робочі місця для вразливих груп. Українські міста можуть перейняти досвід ЄС у сфері пільгового оподаткування та фінансування таких ініціатив. Не менш важливим є забезпечення територіальної справедливості — розвиток не лише великих центрів, а й малих міст, особливо в процесі післявоєнного відновлення.

Зміцнення міжнародного партнерства сприятиме впровадженню європейських практик у соціальній, житловій та культурній політиці.

Стратегічна мета адаптації полягає у створенні моделі «міста добробуту» — простору, де пріоритетом є людина, її безпека й можливості самореалізації. Досягнення цього потребує поєднання комплексності, партнерства та сталості, що забезпечить ефективну й прозору систему соціального управління та розвиток конкурентоспроможних, комфортних для життя міст України.

3.2. Напрями вдосконалення програм будівництва доступного житла в містах України

Проблема забезпечення населення доступним житлом є однією з ключових соціально-економічних і демографічних викликів для сучасної України. Рівень урбанізації країни продовжує зростати, що спричиняє підвищення попиту на житло в містах, особливо у великих обласних центрах, де концентруються робочі місця, освітні та культурні можливості. Водночас низький рівень доходів більшої частини громадян, обмеженість іпотечного кредитування, відсутність ефективних механізмів державної підтримки та нестабільність ринку будівництва призводять до того, що значна частина населення не має змоги придбати або орендувати житло за ринковими цінами. Ця ситуація створює соціальну напругу, стимулює внутрішню міграцію, знижує якість життя та ускладнює сталий розвиток міських поселень.

На сучасному етапі в Україні реалізується низка програм, спрямованих на поліпшення житлових умов громадян. Серед них — державні ініціативи з підтримки молодіжного житлового будівництва, програма «ЄОселя», окремі муніципальні програми, що діють у Києві, Львові, Харкові, Дніпрі, Вінниці та інших містах. Проте ефективність цих заходів залишається обмеженою. З одного боку, обсяги фінансування є недостатніми для задоволення реального попиту, а з іншого — механізми їх реалізації часто не враховують місцеву специфіку, нерівномірність доходів населення та регіональні особливості ринку житла. Тому постає потреба у вдосконаленні політики будівництва доступного житла, розробленні нових моделей фінансування, залученні приватного сектору й оптимізації управлінських процедур.

Одним із головних напрямів має стати створення системи довгострокового іпотечного кредитування з державною підтримкою. У більшості європейських країн доступність житла забезпечується завдяки розвитку стабільного іпотечного ринку, де ключову роль відіграє участь держави у зниженні відсоткових ставок або гарантуванні кредитів для певних категорій населення. Українська програма «ЄОселя» є першим кроком у цьому напрямі, проте її масштаб поки що обмежений. Для підвищення ефективності доцільно розширити категорії учасників, включивши працівників соціальної сфери, ветеранів, молоді родини та внутрішньо переміщених осіб. Водночас важливо запровадити систему державних гарантій для банків, які фінансують проєкти будівництва доступного житла, що знизить ризики кредиторів і стимулюватиме розвиток ринку.

Другим напрямом є розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері житлового будівництва. Міжнародна практика показує, що найбільш ефективні моделі будівництва доступного житла реалізуються саме на основі співпраці між муніципалітетами, приватними забудовниками та фінансовими інститутами. У Польщі, наприклад, активно діє програма «Mieszkanie Plus», у межах якої приватні компанії будують житло на землях, наданих державою або місцевими громадами, а орендарі отримують можливість поступового викупу квартир. Для України доцільно запровадити подібний механізм через створення муніципальних житлових фондів, що забезпечуватимуть земельні ділянки, підключення до інженерних мереж і супровід проєктів, а приватний сектор — будівництво та управління житловими комплексами.

Третім напрямом є запровадження регіональних програм соціального орендування. В Україні тривалий час житлова політика була орієнтована переважно на приватизацію, що призвело до фактичної відсутності муніципального житлового фонду. У більшості європейських країн навпаки активно розвивається сектор орендного житла, який надається на пільгових умовах соціально вразливим категоріям населення. Наприклад, у Німеччині та Нідерландах значна частка міського житла належить житловим кооперативам

або муніципалітетам, що дозволяє забезпечувати стабільність ринку та контроль за цінами. Для України доцільно відродити систему соціального житлового фонду на базі муніципалітетів із можливістю залучення коштів державного бюджету, міжнародних донорів і приватних інвесторів.

Обов'язково також удосконалити нормативно-правову базу у сфері будівництва. Сучасні вимоги до проєктування мають передбачати енергоефективність, екологічність та адаптивність житлових будинків до потреб різних категорій мешканців. Важливо, щоб концепція «доступного житла» означала не лише низьку вартість, а й відповідність стандартам якості, безпеки та комфорту. Для цього необхідно оновити державні будівельні норми, зокрема щодо площі, матеріалів і енергозбереження. Одночасно варто створити умови для розвитку індустріального будівництва, що дозволить скоротити терміни та вартість спорудження житлових об'єктів.

Звернути увагу слід питанню фінансової децентралізації у сфері житлової політики. Місцеві органи влади повинні отримати ширші повноваження у плануванні й реалізації програм доступного житла, а також право самостійно визначати механізми залучення коштів. Для цього можна використовувати інструменти муніципальних облігацій, місцевих цільових фондів та програм співфінансування із державним бюджетом. Прикладом є практика польських воєводств, де муніципалітети активно залучають кредитні ресурси Європейського інвестиційного банку для реалізації житлових проєктів[35, с.248].

Важливим інструментом підвищення ефективності житлових програм є цифровізація процесів планування та контролю. У сучасних європейських містах активно використовуються цифрові платформи, які дозволяють прозоро відслідковувати стан реалізації проєктів, витрати коштів і розподіл житла. В Україні створення подібної системи забезпечить публічність і знизить ризики корупційних зловживань. Національна платформа «Дія» може стати базою для запуску електронного реєстру учасників житлових програм, що гарантуватиме прозорий відбір та справедливий розподіл.

Суттєве значення має і просторовий аспект політики доступного житла. Нове житло має будуватися не лише в центральних районах міст, а й у передмістях або депресивних зонах із розвитком необхідної інфраструктури — транспорту, шкіл, медичних закладів, громадських просторів. Важливо уникати формування соціально сегрегованих районів, які можуть посилювати соціальну нерівність. Європейська практика свідчить, що найбільш ефективною є інтегрована модель, коли будівництво доступного житла поєднується з розвитком міського середовища та створенням робочих місць. Для України це означає потребу у комплексному підході, коли програми житлового будівництва узгоджуються зі стратегіями просторового розвитку та планами громад.

Необхідно також активніше використовувати міжнародну технічну допомогу й ресурси фінансових організацій, таких як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк. Ці структури вже мають позитивний досвід підтримки проєктів у сфері енергоефективності, міської інфраструктури та соціального розвитку. Їх участь у фінансуванні програм доступного житла дозволить знизити бюджетне навантаження та забезпечити дотримання міжнародних стандартів.

У перспективі створення ефективної системи забезпечення доступним житлом має стати складовою національної стратегії соціального розвитку. Це потребує узгодження дій держави, регіонів і місцевих громад. Стратегічна мета полягає у формуванні ринку житла, який би поєднував економічну ефективність і соціальну справедливість. Для цього важливо забезпечити баланс між приватним сектором, який генерує економічну динаміку, та державою, яка гарантує соціальні стандарти[36, с.268].

Отже, вдосконалення програм будівництва доступного житла в містах України має здійснюватися на основі кількох взаємопов'язаних принципів: державної підтримки через іпотечні механізми, розвитку державно-приватного партнерства, створення муніципальних фондів соціального житла, запровадження сучасних будівельних стандартів та цифрового контролю. Реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню соціальної стабільності,

стимулюванню будівельної галузі, формуванню комфортного міського середовища й загалом — забезпеченню сталого розвитку міст України, орієнтованого на потреби людини та принципи соціальної справедливості.

3.3. Шляхи підвищення ефективності програм зайнятості у містах України

Стан ринку праці в українських містах є важливим показником соціально-економічної стабільності, рівня добробуту населення та конкурентоспроможності регіонів. У сучасних умовах, коли країна переживає процеси відновлення після війни, децентралізації та трансформації економіки, питання ефективної зайнятості набуває стратегічного значення. Саме міста стають центрами концентрації трудових ресурсів, інновацій, малого та середнього бізнесу, що формують основу економічного зростання. Проте урбанізаційні процеси супроводжуються диспропорціями: спостерігається нерівномірний розподіл робочих місць, зростання частки неформальної зайнятості, міграція молоді за кордон, а також невідповідність між потребами роботодавців і кваліфікацією працівників. У цих умовах підвищення ефективності програм зайнятості є одним із ключових завдань державної та муніципальної політики.

На сьогодні державна політика зайнятості в Україні реалізується через систему центрів зайнятості, регіональні програми підтримки малого бізнесу, грантові ініціативи для переселенців і ветеранів, а також окремі муніципальні проєкти зі створення робочих місць. Проте аналіз показує, що ефективність цих програм часто є обмеженою через фрагментарність, нестачу фінансування, недостатню координацію між рівнями влади та слабку інтеграцію із потребами локальних економік. У більшості випадків програми орієнтовані на короткострокове працевлаштування, а не на формування сталих механізмів зайнятості, які здатні забезпечити розвиток міських територій у довгостроковій перспективі.

Першим напрямом підвищення ефективності програм зайнятості є формування гнучкої системи професійної освіти та перепідготовки кадрів. Міста повинні стати центрами інноваційного навчання, де реалізуються партнерські програми між закладами освіти, роботодавцями та органами місцевої влади. Досвід країн ЄС свідчить, що дуальна освіта — тобто поєднання навчання у закладі з практикою на підприємстві — дає найкращі результати у підготовці конкурентоспроможних фахівців. Для України доцільно впроваджувати подібну модель у містах з розвинутою промисловою, ІТ- або сервісною базою. Це дозволить скоротити розрив між попитом і пропозицією робочої сили, а також зменшити рівень молодіжного безробіття[37, с.47].

Другим ключовим напрямом має стати активна підтримка малого та середнього підприємництва, яке є основним джерелом нових робочих місць у містах. Для цього необхідно створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу через податкові стимули, спрощення дозвільних процедур, розвиток індустріальних парків і бізнес-інкубаторів. Успішним прикладом є досвід Польщі, де муніципалітети активно підтримують локальні бізнеси через програми співфінансування, надання приміщень у користування, пільгові кредити та консультаційну підтримку. Подібна практика може бути запроваджена і в Україні, зокрема в середніх містах, які мають потенціал стати осередками підприємницької активності після завершення воєнних дій[38, с.111].

Важливим чинником є цифровізація ринку праці. Сучасні інформаційні технології дозволяють створити інтегровані електронні платформи для моніторингу вакансій, обліку безробітних, аналізу професійної структури зайнятості та прогнозування потреб ринку праці. Такі інструменти вже успішно діють у країнах ЄС, де цифрові портали кар'єрного розвитку об'єднують ресурси державних служб зайнятості, освітніх установ і бізнесу. Для України створення національної платформи з розширеними функціями аналітики, інтегрованої з місцевими програмами, дозволить забезпечити прозорість процесів працевлаштування та оптимізувати використання державних коштів.

Особливу увагу слід приділяти підтримці вразливих категорій населення — внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, людей з інвалідністю та молоді. Після 2022 року кількість таких осіб значно зросла, і вони стикаються з додатковими бар'єрами на ринку праці. Для них доцільно створювати спеціалізовані програми працевлаштування з урахуванням особистих потреб і рівня кваліфікації, а також підтримувати ініціативи соціального підприємництва, які поєднують економічну діяльність із вирішенням соціальних проблем. Наприклад, муніципалітети можуть запроваджувати програми «соціальних ваучерів» — фінансової підтримки роботодавців, які беруть на роботу представників цих категорій.

Одним із найефективніших інструментів стимулювання зайнятості є розвиток програм громадських робіт і міських інфраструктурних проєктів. Такі програми виконують подвійну функцію: створюють тимчасові робочі місця та одночасно покращують міське середовище. Досвід післявоєнного відновлення європейських країн, зокрема Німеччини та Італії, свідчить, що саме муніципальні інвестиції у відбудову комунальної інфраструктури, благоустрій і житлове будівництво стали поштовхом для масового працевлаштування населення. Для України цей підхід має стратегічне значення у процесі відновлення міст, де тисячі людей втратили роботу через руйнування підприємств або переміщення населення[39, с.55].

Окремим напрямом підвищення ефективності програм зайнятості є територіальне планування ринку праці. Це передбачає розроблення локальних стратегій зайнятості, які враховують специфіку кожного міста — його економічний профіль, ресурсний потенціал і демографічну ситуацію. Наприклад, у промислових регіонах акцент має бути зроблений на модернізації виробництва та підготовці технічних кадрів, у курортних і культурних центрах — на розвитку туризму й креативних індустрій, у науково-освітніх містах — на підтримці інновацій та ІТ-сектору. Таким чином, місцеві програми зайнятості повинні стати елементом загальної стратегії соціально-економічного розвитку міста, а не ізольованими заходами соціальної підтримки.

Не менш важливою складовою є партнерство між владою, бізнесом і громадським сектором. У країнах із розвинутою економікою саме тристоронні партнерства стали основою для ефективної політики зайнятості. Так, у Швеції діє система локальних трудових рад, до складу яких входять представники муніципалітетів, профспілок і бізнес-асоціацій. Вони спільно розробляють програми професійного розвитку, фінансують стажування, визначають пріоритетні напрями створення робочих місць. Для України доцільно запровадити аналогічну практику на рівні великих міст і регіональних центрів зайнятості, що забезпечить узгодженість дій і зменшить бюрократичні бар'єри[40, с.105].

У контексті післявоєнного відновлення важливим завданням стає створення нових економічних кластерів — промислових, логістичних, технологічних і креативних, що здатні генерувати робочі місця та підвищувати конкурентоспроможність міст. Такі кластери повинні формуватися на базі партнерства між державою, муніципалітетами, університетами та бізнесом. Вони можуть стати не лише центрами зайнятості, а й каталізаторами інноваційного розвитку. Особливо перспективним напрямом є розвиток ІТ-парків, технополісів і стартап-хабів у містах, що мають освітній потенціал.

Удосконалення програм зайнятості також вимагає модернізації системи статистики та оцінки ефективності. Необхідно впровадити єдину методологію збору даних про працевлаштування, тривалість пошуку роботи, рівень задоволеності учасників програм. Це дозволить здійснювати постійний моніторинг результатів і оперативно коригувати заходи політики зайнятості.

Отже, підвищення ефективності програм зайнятості в містах України передбачає системний і комплексний підхід, який поєднує розвиток людського капіталу, модернізацію економіки та партнерську взаємодію між усіма суб'єктами ринку праці. Важливо перейти від політики короткострокового реагування до стратегічного управління зайнятістю, де центральним елементом є не лише створення робочих місць, а й забезпечення гідної праці, професійного розвитку та соціальної безпеки громадян. У результаті реалізація оновлених

програм сприятиме формуванню стійких міських спільнот, здатних забезпечити економічне зростання та соціальну інтеграцію в умовах післякризового відновлення України.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було системно проаналізовано соціальні ініціативи у розвитку міст, їхню роль у формуванні стійкого соціально-економічного середовища та механізми впливу на житлову сферу, ринок праці й загальну економічну динаміку міських поселень. Отримані результати дали змогу комплексно оцінити ефективність існуючих програм, визначити їхні сильні та слабкі сторони, а також сформувати пропозиції щодо їх подальшого вдосконалення.

1. Дослідження сутності та особливостей соціальних ініціатив показало, що вони становлять собою багатокomпонентну систему заходів, спрямованих на підвищення якості життя населення, зміцнення економічних основ міських територій і створення комфортного соціального середовища. Їх ефективність визначається здатністю забезпечувати взаємодію між соціальною, економічною та інфраструктурною сферами розвитку міст.

2. Визначення ролі програм доступного житла та зайнятості підтвердило, що саме ці інструменти мають основоположне значення для забезпечення соціально-економічної стабільності. Доступ до житла підвищує рівень соціальної впевненості населення, тоді як програми зайнятості стимулюють

економічну активність і сприяють адаптації трудових ресурсів до потреб міської економіки.

3. Аналіз методологічних підходів до оцінки економічного впливу соціальних програм засвідчив, що найбільш обґрунтованим є системний та інтегрований підхід, який враховує взаємозв'язок різних показників — від рівня зайнятості до інфраструктурного розвитку. Такий підхід забезпечує комплексне бачення ефективності програм та дозволяє здійснювати прогнозування їх подальших результатів.

4. Дослідження сучасного стану реалізації соціальних ініціатив у сферах доступного житла й зайнятості в Україні виявило динамічний розвиток цих напрямів, проте одночасно — низку обмежень, серед яких недостатнє фінансування, фрагментованість управління, низький рівень залучення приватного сектору та обмежене використання інноваційних технологій. Незважаючи на виклики, програми формують базу для подальшого удосконалення соціальної політики держави.

5. Оцінка впливу житлових іпотечних програм засвідчила їх вагомую роль у стимулюванні економічних процесів у міських поселеннях. Вони сприяють розширенню будівельного ринку, формуванню нових робочих місць, підвищенню фінансової активності населення та збільшенню внутрішнього попиту, що в комплексі позитивно впливає на розвиток міської економіки.

6. Аналіз програми «єОселя» дав можливість визначити її як важливий соціально-економічний інструмент, який підвищує доступність житла та одночасно стимулює будівельну сферу, фінансовий сектор і споживчу активність населення. Разом з тим, виявлені недоліки, пов'язані з обмеженістю ресурсів та складністю умов участі, потребують нормативного й фінансового доопрацювання.

7. Вивчення закордонного досвіду реалізації соціальних програм показало, що успішність таких ініціатив залежить від інтеграції ресурсів держави, муніципалітетів, бізнесу та громадськості, а також від використання сучасних технологій управління й будівництва. Адаптація міжнародних практик в Україні

можлива за умови удосконалення прозорості фінансування, дерегуляції, розвитку партнерських моделей та врахування регіональних особливостей.

8. Розроблені напрями вдосконалення програм доступного житла вказують на необхідність розширення механізмів фінансової підтримки, активізації інвестицій, впровадження інноваційних технологій та підвищення взаємодії між різними рівнями влади. Такі заходи дозволять підвищити доступність житла та забезпечити більш швидке реагування програм на потреби населення.

9. Обґрунтовані шляхи підвищення ефективності програм зайнятості підкреслили важливість тісного зв'язку між ринком праці та системою професійної освіти, підтримки підприємництва, адаптації робочої сили до нових економічних умов і стимулювання соціального підприємництва. Реалізація таких підходів сприятиме підвищенню рівня зайнятості та зміцненню економічної активності міст.

Загалом результати дослідження підтверджують, що соціальні ініціативи, орієнтовані на житлову політику та зайнятість, становлять ключовий інструмент забезпечення сталого розвитку міських поселень. Їх комплексне вдосконалення та інтеграція з інвестиційними, інституційними та інноваційними механізмами дозволять сформувати більш ефективну та гнучку модель соціально-економічного розвитку українських міст, сприяючи підвищенню добробуту населення та зміцненню економічної стабільності в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блінова М.Ю., Ільченко С.А. Соціальні ініціативи, як фактор впливу на формування стратегії розвитку міського середовища на локальному рівні. *Науковий вісник будівництва*. 2020. Т. 100, № 2. С.15
2. Соціальна робота в Україні : навч. посібник / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін. ; за заг. ред. І. Д. Зверевої, Г. М. Лактіонової. Київ : Науковий світ, 2003. 233 с.
3. Організація надання соціальних послуг людям похилого віку у соціальних службах: міжнародний досвід. *Наукові записки НаУКМА*. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2013. Т. 149. С. 62-68.
4. Про соціальні послуги: Закон України від 27.09.2025 № 4246-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звертання: 10.09.2025)
5. Семигіна, Т., Столярик, О. Розвиток сильних сторін клієнтів соціальної роботи : посібник. Таллінн: Теадмус. 2024. 225 с.
6. Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. Доступне житло [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/dostupne-zhytlo>. (Дата звернення: 11.09.2025.)

7. Арістаров Є., Квятковська Л., Кришан О. Проблемні аспекти державного регулювання зайнятості в контексті глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. С.153
8. Програма доступного кредитування житла «єОселя». Офіційний сайт Дія. URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/> (дата звернення: 13.09.2025)
9. Програма державного фінансування «Доступне житло». Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву. <https://www.molod-kredit.gov.ua/pres-tsentr/novyny/podacha-zaiavy-onlain> (дата звернення: 13.09.2025)
10. Воронкова Т.Є., Кошеленко О.А. Проблеми та перспективи доступного житла для молоді в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 10. С. 3–4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/69.pdf (дата звернення: 13.09.2025)
11. Програми зайнятості населення. Державна служба зайнятості. URL: <https://dcz.gov.ua/> (дата звернення: 13.09.2025)
12. Гамова, О., Вальчук, А. Креативні індустрії та їх удосконалення в умовах післявоєнної України. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*, 2024, №2 (62), С. 73-76
13. Інклюзивна економіка: шлях до соціальної рівності та економічного розвитку: монографія / Ірина Олександрівна Цимбалюк, Наталія Володимирівна Павліха. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 320 с.
14. Інноваційний розвиток підприємства. Підручник / за заг. ред. д-р. екон. наук, проф. Микитюка П. П. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 320 с.
15. Жихор О. Б. Інноваційний розвиток регіону : Монографія. КИЇВ: УБС НБУ, 2012. 251 с
16. Микитюк Ю. І., Палковський Є. С. Оцінка маркетингової діяльності промислових підприємств з використанням збалансованої системи показників. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 2. С. 103–116.
17. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на листопад 2024 року. URL:

https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024-UA.pdf (дата звернення: 17.09.2025)

18. Соціальне та доступне житло в Україні: Створення будинків, що відновлюють життя. URL: <https://www.alda-europe.eu/> (дата звернення: 18.09.2025)

19. «Відновлення» — Грошова допомога від держави. URL: <https://erecovery.diia.gov.ua/> (дата звернення: 18.09.2025)

20. Основні характеристики ринку праці України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu> (дата звернення: 20.09.2025)

21. Топ-5 послуг для внутрішньо переміщених українців від Державної служби зайнятості. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/top-5-posluh-dlia-vnutrishno-peremishchenykh-ukraintsiv-vid-derzhavnoi-sluzhby-zainiatosti> (дата звернення: 20.09.2025)

22. Спільний звіт про результати міжнародного координованого аудиту «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб: сприяння інтеграції родин за новим місцем проживання за підтримки Федеративної Республіки Німеччина в умовах воєнного стану». URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2025/6-2_2025/6-2_ua.pdf (дата звернення: 21.09.2025)

23. Програма «ЄОселя» — програма доступного кредитування житла. URL: <https://eoselia.diia.gov.ua/> (дата звернення: 21.09.2025)

24. «ЄОселя» — Програма доступного кредитування житла. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/yeoselia-z-pochatku-roku-35-tysiachi-ukraintsiv-otrymaly-kredyty-na-zhytlo-na-63-mlrd-hrn> (дата звернення: 21.09.2025)

25. Інформація про результати Державної програми Доступні кредити 5-7-9. URL: <https://bdf.gov.ua/publiczna-informatsiia/informatsiia-pro-rezultaty-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9/>

26. Результати роботи програми «Відновлення станом на 01 вересня 2025». URL: <https://mindev.gov.ua/news/rezultaty-roboty-prohramy-ievidnovlennia-stanom-na-01-veresnia-2025> (дата звернення: 21.09.2025)

27. Програма молодіжного іпотечного кредитування. URL: <https://www.molod-kredit.gov.ua/zhytlovi-prohramy/kredyt-dlya-molodi> (дата звернення: 21.09.2025)
28. Програма «Prêt à Taux Zéro». URL: <https://www.ecologie.gouv.fr/pre-taux-zero> (дата звернення: 21.09.2025)
29. Програма «Baukindergeld». URL: <https://punkt.media/novyny/> (дата звернення: 21.09.2025)
30. Програма «FHA Loans». URL: <https://fastercapital.com/ru/content/FHA-Loan--FHA-l> (дата звернення: 21.09.2025)
31. Програма «Vision Stockholm 2030». URL: <https://start.stockholm/en/about-the-city-of-stockholm/how-the-city-is-governed/agenda-2030/> (дата звернення 03.10.2025)
32. Програма «Community Building Initiative». URL: <https://dan-it.com.ua/blog/community-building-v-umovah-vijni/> (дата звернення 03.10.2025)
33. Програма «Regional Development Funds». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%> (дата звернення 03.10.2025)
34. Осиченко Г. О. Реконструкція історичних міст: композиційний аспект : монографія. Харків : Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова, 2021. 252 с.
35. Програма «Community Development Block Grants». URL: <https://opportunityiowa.gov/community/community-infrastructure/cdbg-programs> (дата звернення 04.10.2025)
36. Луців Р. С. «Розумне місто» як вектор урбаністичної трансформації у глобальному економічному середовищі : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». Тернопіль, 2023. 283 с.
37. Пилипенко Н. А. Імплементация світового досвіду побудови екоміст як модель післявоєнного відновлення українських міст. Сталий розвиток авіаційної інфраструктури України : колективна монографія. Львів ; Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 268–284.

38. Дугінець Г., Колодко Н. Економічне відновлення та розвиток країн після збройних конфліктів: досвід для України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 5. С. 46–65.

39. Ступницький О. І., Швець І. Ю. Відновлення України: фінансові ресурси і інструменти відбудови та розвитку територіальних громад. Українська школа. Київ, 2023. 111 с.

40. Касич А. О. Аналіз соціально-економічних наслідків війни та потенціалу відновлення регіонів України. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія «Економічні науки». 2023. № 5. С. 55–59.

41. Лівандовська О. Сучасна модель зеленого повоєнного відновлення громад. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 5. С. 105–116.

42. Шапошников К. С., Покатаєва О. В., Дука А. П. Державне регулювання розвитку соціального підприємництва в національній економіці: актуальні проблеми сьогодення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 3. С. 145–154.